

Yrittäjyysohjelma

2003-2007

Hyvä Suomen Yrittäjien Yrittäjyysohjelman lukija,

Yrittäjyyden arvostus on Suomessa korkealla. Silti yrittäjyysaste, yrittäjien määrä on kansainvälisesti alhainen. Lisäksi kymmenet tuhannet yritykset tulevat lähivuosina yrittäjän ikääntymisen johdosta tilanteeseen, jossa sukupolven/omistajanvaihdos tulee ajankohtaiseksi. Samaan aikaan Suomen kansalliset haasteet, kuten työttömyys ja väestön ikääntyminen, ovat sellaiset, että yrittäjyyttä tarvitaan yhä enemmän. Yrittäjyysasteen nostaminen entistä voimakkaammin toimin on lähivuosien keskeinen kansallinen haaste. Nykyisen hallituksen yrittäjyysuhanke on omalta osaltaan luonut hyvää pohjaa tuleville toimille.

Yrittäjyysohjelma 2003 – 2007 on yrittäjäjärjestön hallituksen 10.9.2002 hyväksymä kannanotto niiksi toimiksi, joita yrittäjyyden edistämiseksi tulee tehdä seuraavalla hallituskaudella. Ohjelmassa on tuotu esiin sellaisia kysymyksiä ja toimenpiteitä, jotka ovat julkisen vallan toteutettavissa. Tämän lisäksi eri organisaatiot, kuten Suomen Yrittäjät, edistävät omilla toimillaan yrittäjyyttä, yritysten kasvua ja kilpailukykyä.

Tämän asiakirjan muodossa yrittäjät antavat oman haasteensa poliittisille päätöksentekijöille yhteisesti tärkeässä asiassa. Yrittäjyysaktiviteetin lisääminen on pitkälti oman päätöstemme varassa.

Helsingissä 8.10.2002

Jussi Järventaus
toimitusjohtaja

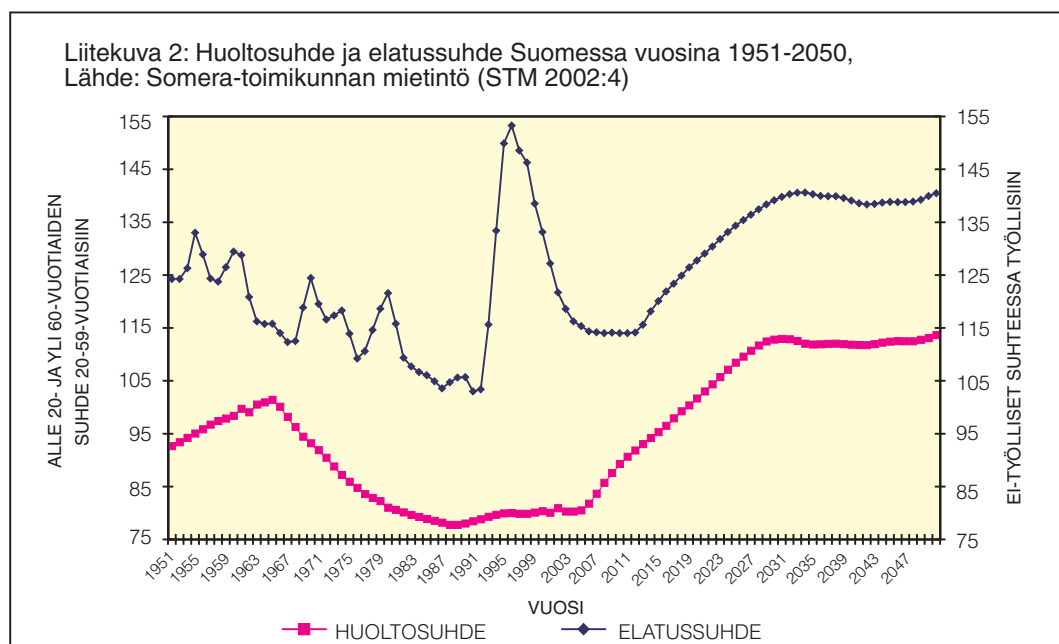
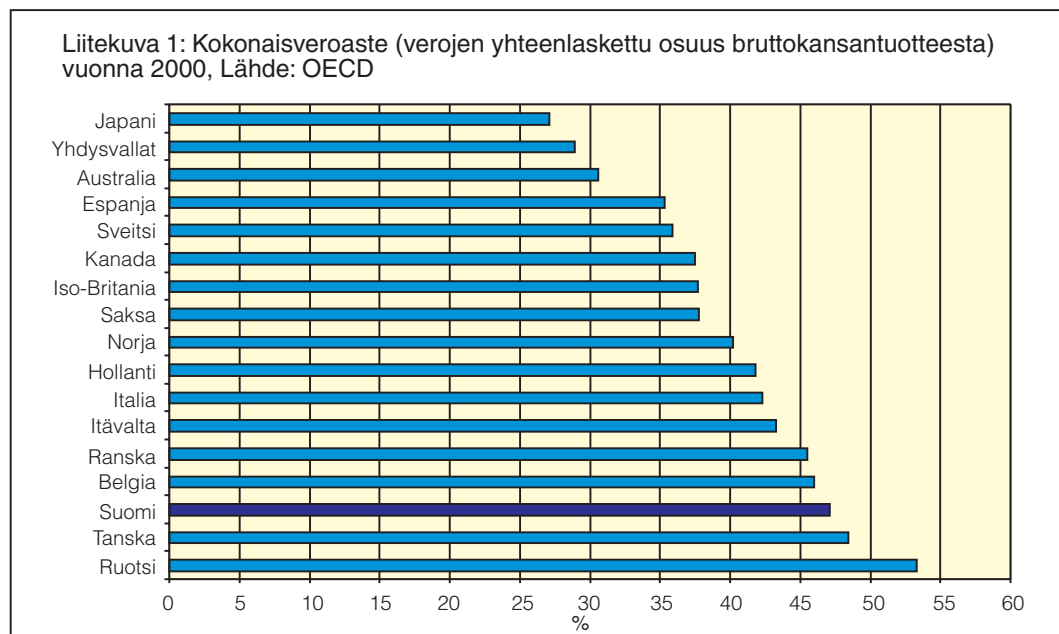
Sisällysluettelo

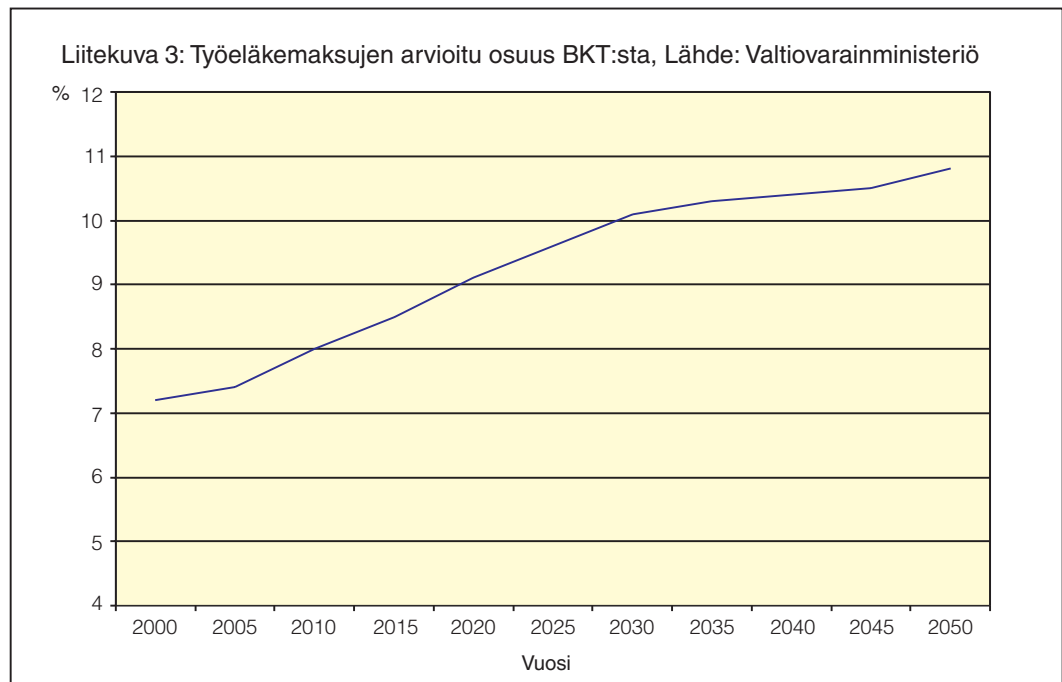
1	SUOMEN TALOUDEN HAASTEET JA YRITTÄJYYS	5
2	YRITTÄJYYDEN TAVOITETASO	9
3	YRITTÄJYYDEN ASEMA VALMISTELUSSA JA PÄÄTÖKSENTEOSSA	13
4	YRITTÄJYYKSASENTEET	16
5	YRITTÄMISEN OLOSUHTEET; YLEINEN LÄHTÖKOHTA	18
6	PIENYRITYKSILLE ERIYTETYT SÄÄNNÖKSET	19
7	VEROTUS	21
	7.1 Verotuksen päälinjat	21
	7.2 Yritysverotuksen kehittäminen	22
	7.3 Elinkeino toiminnan vakuuden antajan veroasema	23
	7.4 Arvonlisäverotuksen perusvähennys	23
	7.5 Verojen maksujärjestelmän yksinkertaistaminen	24
	7.6 Verotus aluekehitykseen vaikuttamisen välineenä	24
8	YRITTÄJÄN TERVEYS JA JAKSAMINEN	26
	8.1 Yrittäjän sairastuminen	26
	8.2 Yrittäjän terveys ja työssäjaksaminen	26
	8.3 Yrittäjän ja yrittäjäperheen työttömyysturva	28
9	YRITYSTOIMINNAN RISKIEN KOHTUULLISTAMINEN	30
	9.1 Yritystoiminnan taloudellisten riskien hallinta ja kohtuullistaminen	30
	9.2 Velkavastuiden kohtuullistaminen	32
	9.3 Velallisen aseman parantaminen konkurssimenettelyssä	32
10	TYÖVOIMAN SAATAVUUS, TULOPOLITIikka JA TYÖELÄMÄN SÄÄNTELY	33
	10.1 Työvoiman saatavuus	33
	10.2 Tulopolitiikka ja työelämän sääntely	35
11	JULKISTEN PALVELUIDEN RAKENNEMUUTOS JA ASIAKKAIDEN VALINNANMAHDOLLISUUKSIEN LISÄÄMINEN	37
12	RAHOITUSMAHDOLLISUUKSIEN PARANTAMINEN	39
	12.1 Rahoitusmarkkinoiden toiminnan tehostaminen	39
	12.2 Tarve broker-toiminnalle julkisessa rahoituksessa	39
	12.3 Perustettavan yrityksen rahoitus	40
	12.4 Yrityksen kasvun rahoitus	40
13	INNOVAATIOT, KANSAINVÄLISTYMINEN JA MARKKINOINTI	41
	13.1 Julkinen rahoitus tutkimus- ja tuotekehitystyössä	41
	13.2 Kansainvälistymisen edistäminen	41
	13.3 Markkinointiosaamisen parantaminen	42

14	NAISYRITTÄJYYS	44
15	SUKUPOLVEN/OMISTAJANVAIHDOSTEN EDISTÄMINEN	46
15.1	Merkittävä rakennemuutos	46
15.2	Sukupolvenvaihdoshuojennusten ulottaminen myös muihin omistajavaihdoksiin	47
15.3	Perintö- ja lahjaverotuksen muutokset	47
16	ALUEKEHITYS	49
16.1	Valtion talousarvion aluekehitysvaikutusten arviointi	49
16.2	Aluekehityshallinto	49
16.3	Yritysten rahoitusvälineiden painopisteet	50
16.4	Valtion tuki alueellisessa yhteistyössä	51
16.5	Infrastruktuurin tasosta huolehdittava	51
17	PIENET JA KESKISUURET YRITYKSET JA KESTÄVÄ KEHITYS	53
18	HARMAAN TALOUDEN TORJUNTA	54
	YRITTÄJYYSOHJELMAN PAINOPISTEET	55

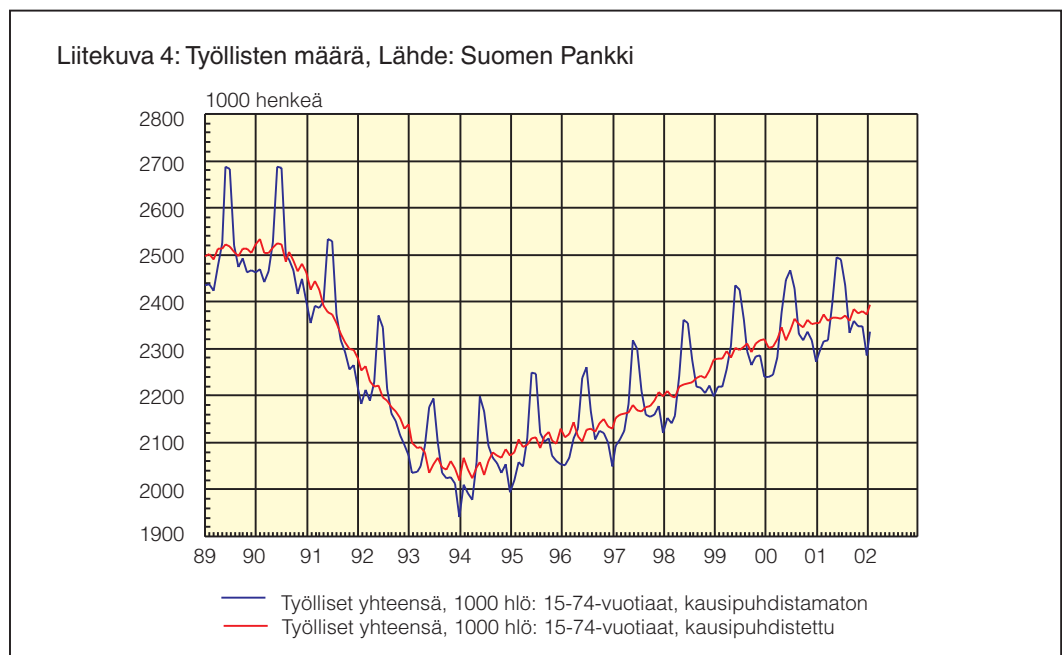
1 Suomen talouden haasteet ja yrittäjyys

- 1) Markkinoiden voimistuva kansainvälistyminen ja Euroopan syvenevä integraatio edellyttävät kansantalouksilta suurempaa tuottavuutta, joustavuutta ja aloitekykyä. Yrittäjyyden ja yritysten kilpailukyky ratkaisee sen, missä työ tulevaisuudessa tehdään.
- 2) Väestön ikääntymisen johdosta kohoavat hoito- ja eläkemenot uhkaavat nostaa jo nykyisin korkealla olevaa kokonaisveroastetta samalla, kun julkisen sektorin tasapainossa pitäminen on jo nyt vaikeaa (liitekuvat 1-3). Haasteista selviäminen edellyttää vahvaa talouskasvua, joka puolestaan vaatii vahvaa yrittäjyyttä ja yrityssektoria. Väestön ikääntyminen kasvattaa sosiaali- ja terveystalouden markkinoita. Pk-yritykset ovat joustavia ja tehokkaita palvelun tuottajia.

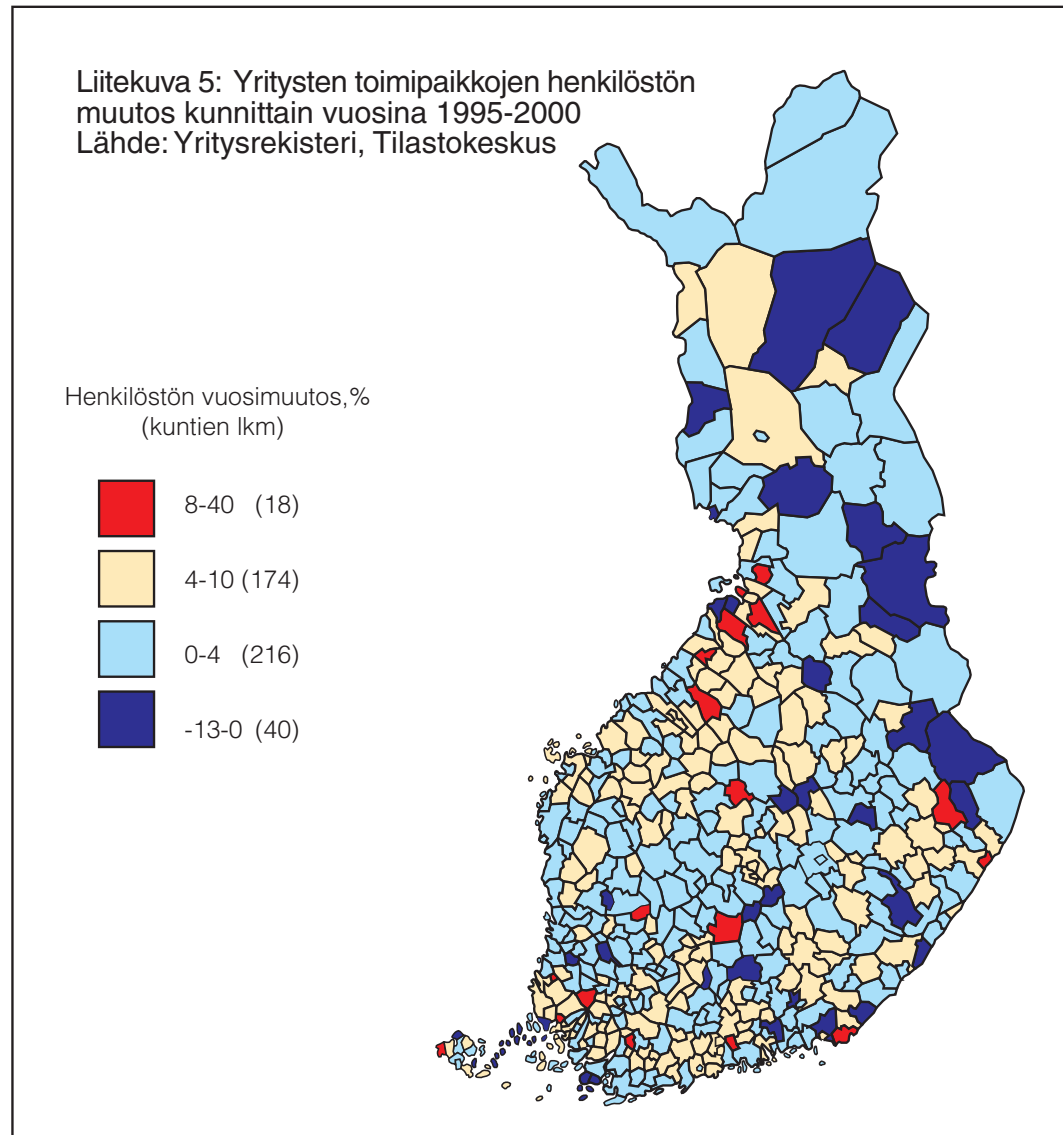

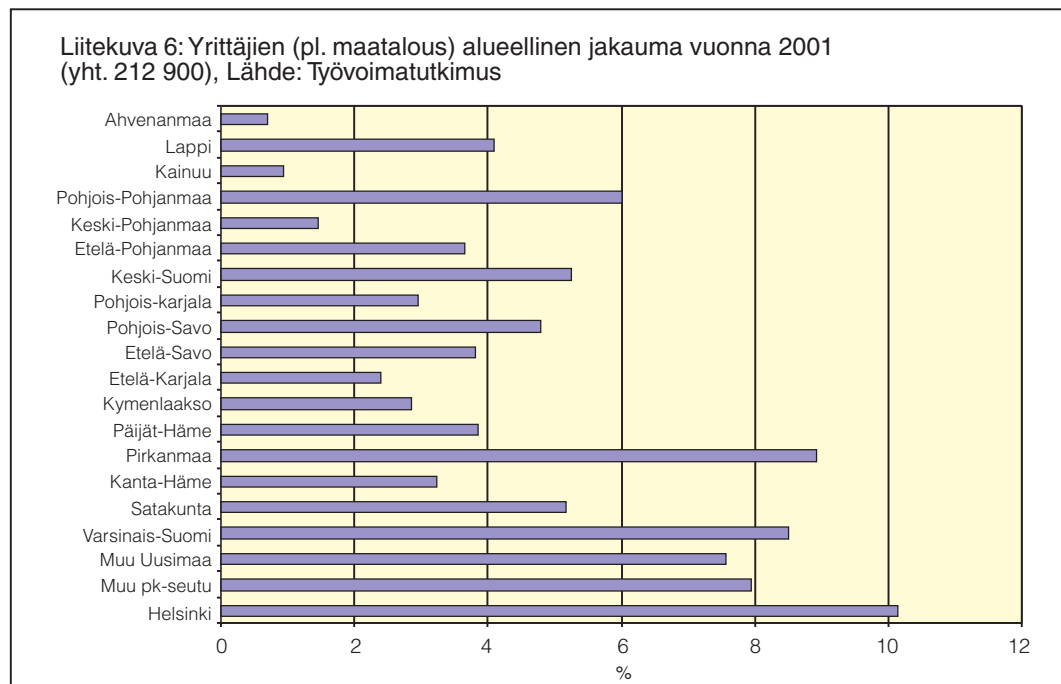

- 3) Työttömyys on jämähtämässä noin 9 prosentin tasolle (Työttömyys on 18 prosenttia, kun mukaan lasketaan toimenpiteillä työllistetyt, työvoimakoulutuksessa ja työttömyyseläkkeellä olevat) ja työllisyysaste puolestaan noin 68 prosentin tasolle (liitekuva 4). Työttömyys ja syrjäytyminen koskettavat erityisesti vähemmän koulutettuja, joille työtä voisi olla tarjolla muun muassa palvelusektorin pienissä yrityksissä.

- 4) Epätasainen aluekehitys koetaan Suomessa yleisesti pulmaksi (liitekuvat 5-6). Ainoa kestävä vaihtoehto hitaammin kehittyvien alueiden tilanteen helpottamiseksi on yrittäjyyden ja osaamisen yhdistämisellä löytää uusia kasvun eväitä.

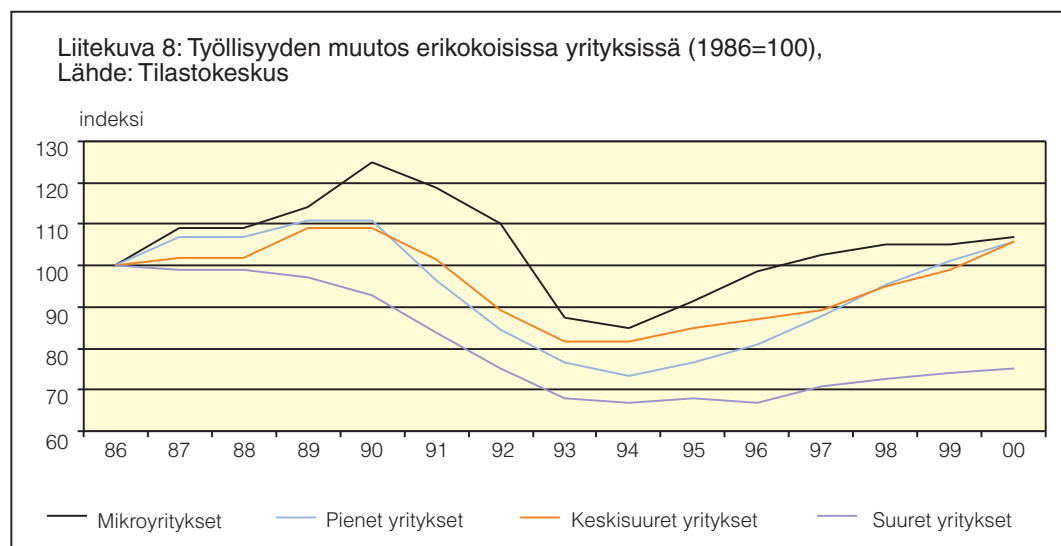
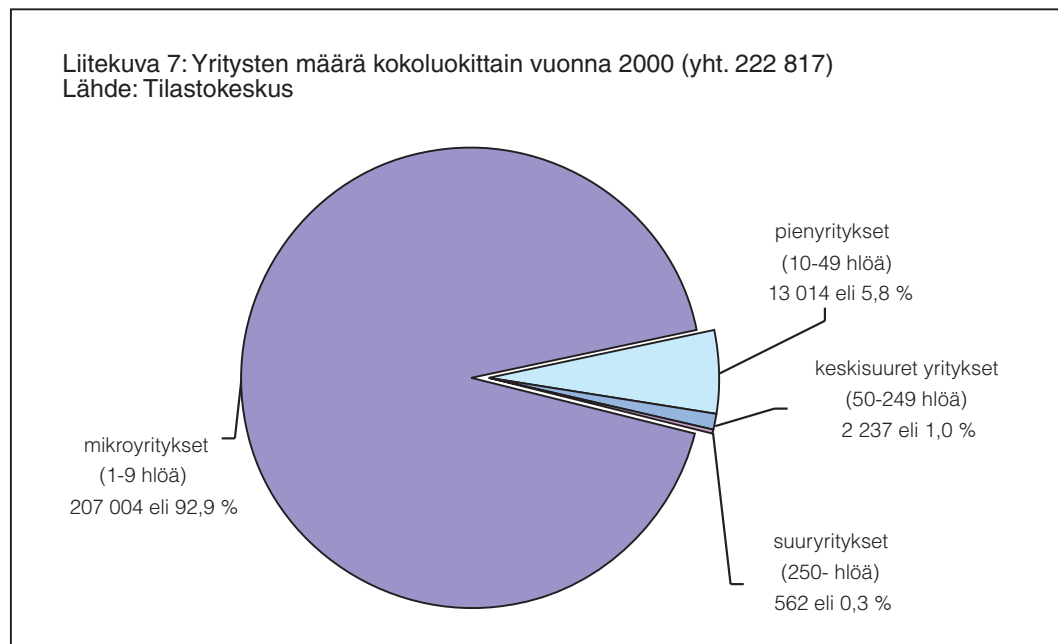

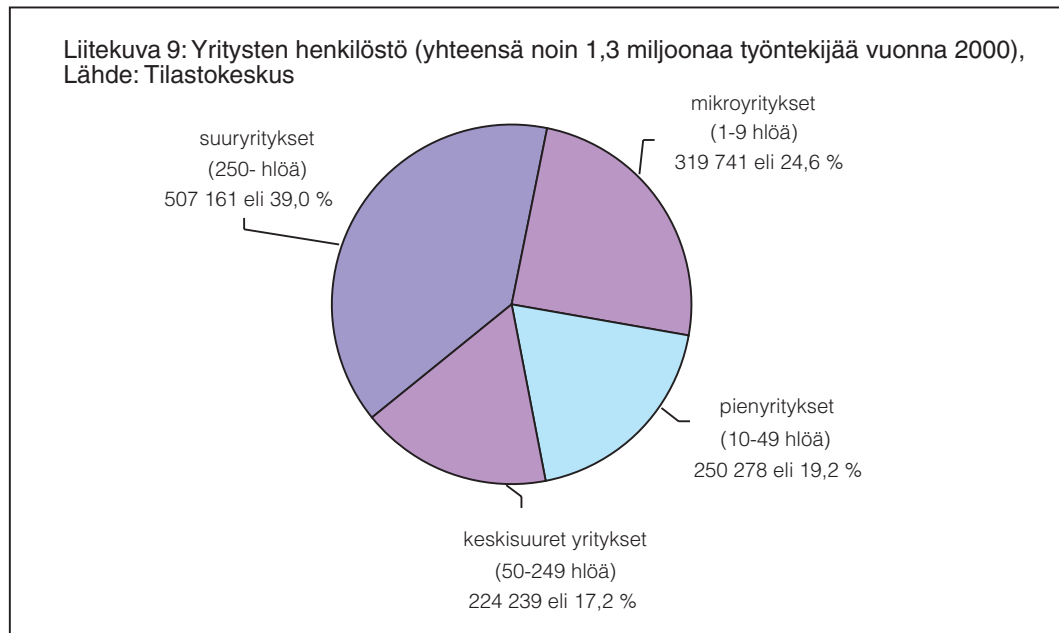
Talouden innovatiivisuuden ja uusiutumisen turvaamiseksi tarvitaan voimakasta yrittäjyyttä. Uusien liiketoimintaideoiden ja innovaatioiden tuleminen markkinoiden testattavaksi varmistaa talouden dynaamisuuden ja kehittymisen. Jos uusia yrittäjiä ei tule riittävästi markkinoille, uhkaa taloutta pidemmällä aikavälillä vanhoihin rakenteisiin ja vanhaan teknologiaan jäykistyminen. Tällöin vaarantuisi koko talouden kilpailukyky ja mahdollisuudet pysyä mukana kansainvälisessä kehityksessä.

Kaikkia edellä mainittuja ongelmakohtia voidaan lievittää nykyistä voimakkaammalla yrittäjyydellä. Vain tätä kautta voi syntyä se taloudellinen kasvu ja ne työpaikat, joita mainittujen haasteiden hoitamiseksi tarvitaan.

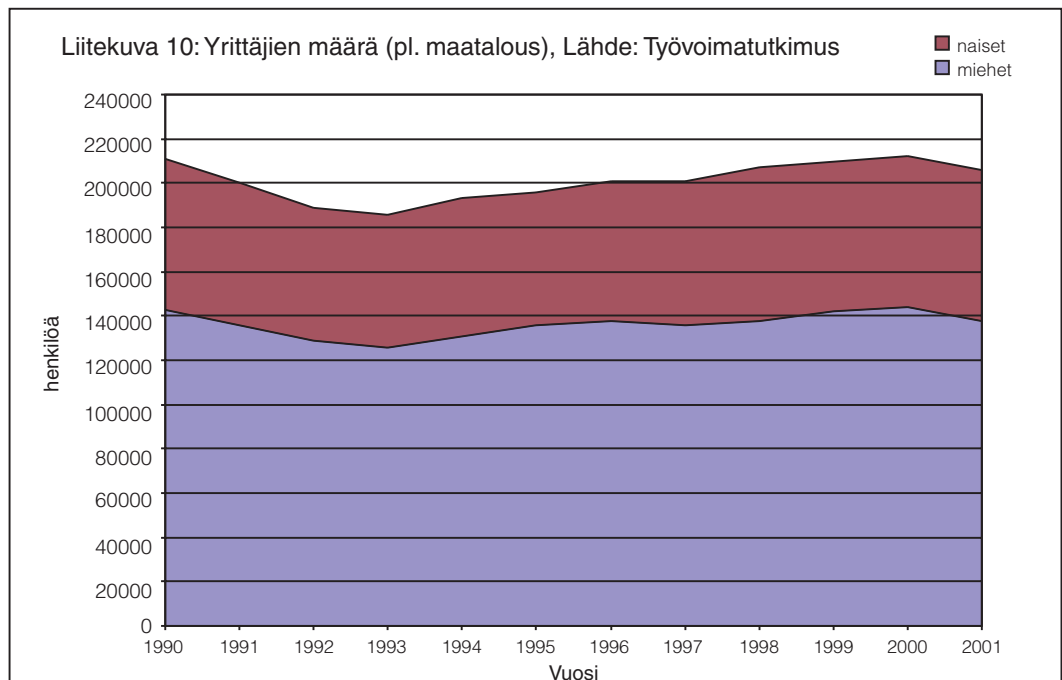
2 Yrittäjyyden tavoitetaso

Pienten ja keskisuurten yritysten merkitys on kansantaloudessa viimeisen 10 - 15 vuoden aikana kasvanut voimakkaasti. Vuodesta 1994 pk-yritysten työllisyysosuus on noussut noin 3 prosenttiyksikköä ollen tällä hetkellä 61 prosenttia yritysten henkilöstöstä (liitekuva 7-9). Alle 10 henkilöä työllistävien pienten yritysten työllisyysosuus on kasvanut voimakkaimmin ollen nyt 24,6 prosenttia. Keskeinen syy tähän on ollut edellä 1. jaksossa kuvattu tuotantorakenteen muutos, jonka seurauksena suuret yksiköt keskittyvät entistä enemmän ydinosaamiseensa ja yhä suurempi osa toiminnoista tehdään ulkopuolisissa, useimmiten pienissä ja keskisuurissa yrityksissä. Suurten globaaleilla markkinoilla toimivien yritysten yhteiskunnallinen merkitys ei silti ole vähentynyt - pikemminkin päinvastoin - sillä ne päätöksentekijöinä alihankintojensa sijoittumisesta vaikuttavat entistä nopeammin ja suuremmin siihen, missä työ tehdään. Myös yritysten liikevaihdosta pk-sektori tuottaa nykyisin hieman yli puolet.

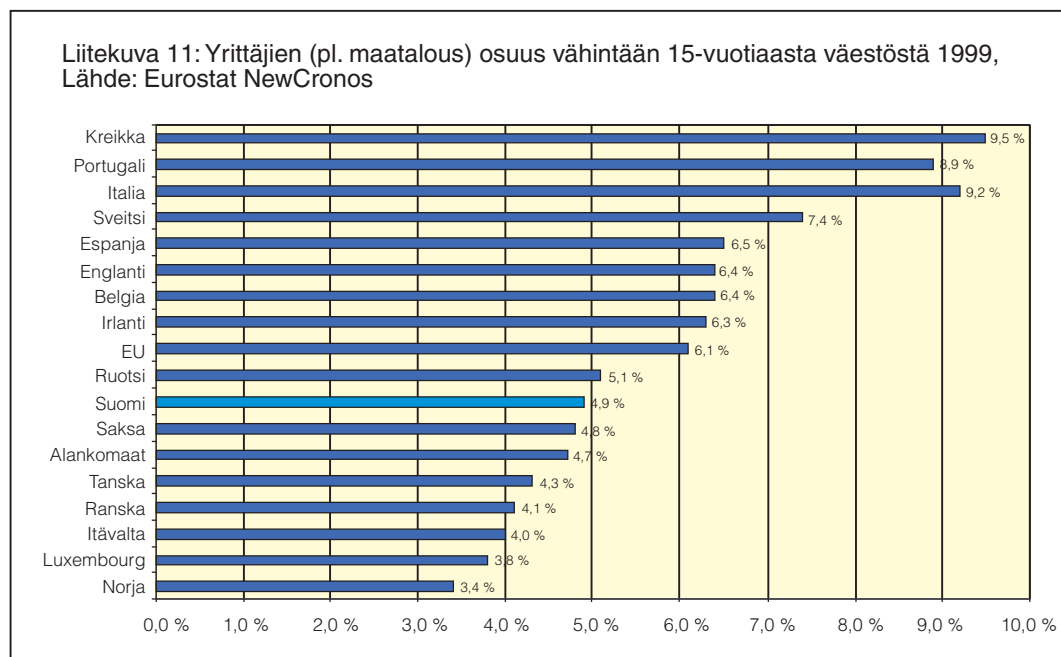

Työllisyyden paranemisen vauhti on kuitenkin hidastunut myös pk-sektorilla. Tähän on osaltaan - taloudellisten suhdanteiden lisäksi - vaikuttanut se, että yrittäjien määrän kasvu on pysähtynyt. Yrittäjien määrä on vuonna 2002 osapuilleen sama kuin vuonna 1990 (liitekuva 10).

Suomen yrittäjyysintensiteetti on myös kansainvälisesti alhainen: yrittäjiä oli Suomessa vuonna 1999 noin 20 prosenttia vähemmän kuin EU-alueella keskimäärin ja vähemmän kuin esimerkiksi Sveitsissä, Iso-Britanniassa, Belgiassa, Irlannissa tai Ruotsissa (liitekuva 11). Saksassa ja Alankomaissa yrittäjien suhteellinen määrä aktiiviväestöstä oli lähellä Suomen tasoa - Norjassa, Itävallassa ja Ranskassa Suomea jopa jonkin verran pienempi.

Tuoreessa tutkimuksessa¹ on pyritty määrittelemään yhteiskunnan tulotason mukainen optimaalinen yrittäjien määrä aktiiviväestöstä. Tämän 23 OECD-maata käsittävän tutkimuksen mukaan Suomessa olisi vajaan 50 prosentin vaje yrittäjien määrässä. Tämän vajeen arvioidaan hidastavan talouden kasvua ja sen poistamiseen tarvitaan voimakkaita toimia.

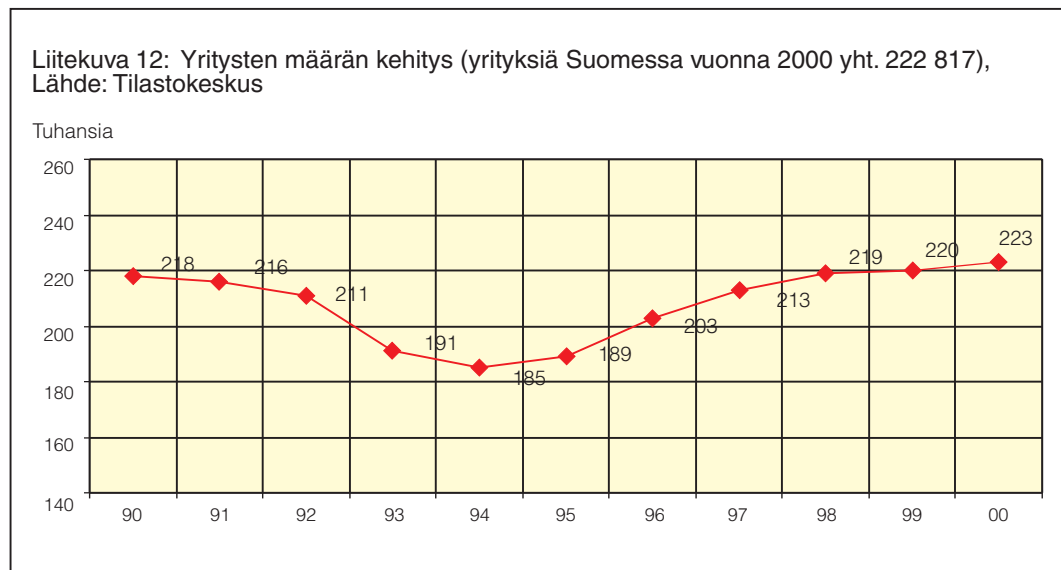
Alhainen yrittäjyysintensiteetti on huono signaali tulevaisuuteen. Nykyisellä yrittäjyysasteella taloudessa ei ole riittävää dynamiikkaa ja kasvua, jotta 1. jaksossa mainitut haasteet olisivat kunnialla hoidettavissa.

Haasteet kasvavat entisestään, kun otetaan huomioon, että seuraavan kymmenen vuoden aikana 70 000 – 80 000 yritystä tulee yrittäjän ikääntymisen vuoksi omistajan/sukupolvenvaihdostilanteeseen. Talouskasvun ja työllisyyden kannalta on oleellisen tärkeää, että näille yrityksille riittää yrittäjyydestä kiinnostuneita jatkajia. Tällä hetkellä varsin yleinen käsitys on, että jopa suurinta osaa tästä yritysjoukosta kohtaa lopettaminen.

¹ Martin Carree, André van Stel, Roy Thurik, Sander Wennekens: Economic Development and Business Ownership: An Analysis Using Data of 23 OECD Countries in the Period 1976-1996. Small Business Economics November 19/2002.

Suomen yrittäjyysastetta on seuraavan hallituskauden aikana nostettava selvästi, kymmenillä tuhansilla yrityksillä (liitekuva 12). Tarvitaan lisää menestyviä yrityksiä, mutta myös näkymiä paremmasta niille runsaalle 20 000 yrittäjälle, jotka sijoittuvat alimpaan tulokymmenykseen. Tavoite on haasteellinen, koska väestön ikääntyminen ja ikääntymisen nopeutuva kehitys pienentävät potentiaalisten yrittäjäksi lähtevien määrää.

- **Suomalaisen yhteiskunnan haasteisiin vastaaminen vaatii siis selvästi vahvempaa yrittäjyyttä, mikä puolestaan vaatii aiempaa oleellisesti voimakkaampia toimia yrittäjyyden ja yrittäjyysaktiviteetin edistämiseksi.**

Seuraavassa käsitellään niitä tekijöitä, joilla asetettuihin tavoitteisiin voitaisiin päästä.

3 Yrittäjyyden asema valmistelussa ja päätöksenteossa

Yrittäjyyden yleinen arvostus on kansalaisten keskuudessa korkealla ja sen merkitys on tunnustettu myös poliittisessa päätöksenteossa. Lainvalmistelun ja muiden päätösten valmistelun arjessa yrittäjyyden tarpeet jäävät kuitenkin edelleenkin verraten vähälle huomiolle tai jopa huomiotta. Valmistelun ja päätöksenteon rakenteita tuleekin kehittää siten, että yrittäjyys on nykyistä selvempi ja näkyvämpi osa poliittisen ja myös työmarkkinapoliittisen päätöksenteon arkea.

Pääministeri Lipposen ensimmäinen hallitus hyväksyi periaatepäätöksen säädösten yritysvaikutusten arviointimenettelyn käyttöönottamisesta. Periaatepäätöksellä tavoiteltiin yrittäjyyden parempaa huomioimista päätösten valmistelussa ja päätöksenteossa eri hallinnonaloilla. Se ei kuitenkaan ole johtanut näkyviin käytännön toimiin.

Siksi ehdotetaan, että

- **yrittäjyyden huomioimista lainvalmistelussa ja päätöksenteossa oleellisesti vahvistetaan siten, että asia otetaan osaksi lainvalmistelijoiden koulutusta ja ohjausta, minkä lisäksi asiasta otetaan velvoittavat kirjaukset hallituksen esitysten valmistelua koskeviin ohjeisiin.**

Suomen noin 120 000 työnantajasta työmarkkinapöydässä on vain noin 12 prosenttia eli noin 15 000 yritystä. Vaikka nämä yritykset työllistävätkin selvän enemmistön yksityisen sektorin työntekijöistä, yrittäjyyden kasvun kannalta on selvä puute, että pienyritysten valtaenemmistö, joka sekin työllistää yhä kasvavan määrän suomalaisia, on työmarkkinapöydän ulkopuolella. Erityisen ongelmallista tämä on siksi, että työmarkkinapöydissä linjataan myös kysymyksiä, jotka koskettavat laajasti niitäkin yrityksiä, joilla ei ole perheen ulkopuolisia työntekijöitä. Näitä ovat monet veropolitiikan, sosiaalipolitiikan ja työelämän asiat.

Tämän vuoksi

- **pienyritysten tulee olla oleellisesti kattavammin edustettuna työmarkkina-keskusjärjestöjen neuvottelupöydässä samoin kuin valtioneuvoston ja työmarkkinakeskusjärjestöjen välisessä yhteistyössä. Tämä edellyttää, että osapuolet tunnustavat Suomen Yrittäjät ry:n roolin työmarkkinakeskusjärjestönä.**

Eurooppalaisella tasolla työmarkkinaosapuolten välitön vaikutusvalta työelämän ja sosiaalipolitiikan kysymyksissä on merkittävästi kasvanut. Työmarkkinaosapuolet UNICE, ETUC JA CEEP sopivat monista asioista, jotka joko direktiivein tai muulla tavalla sitovat kansallisia toimijoita. Pk-sektorin työnantajajärjestö UEAPME osallistuu neuvotteluihin UNICE:n mandaatilla, toistaiseksi ei-itsenäisenä osapuolena. Pk-sektorin edustusta eurooppalaisessa työmarkkinapöydässä on syytä vahvistaa siten, että

- **UEAPME saa täysjäsenen roolin työmarkkinaosapuolten neuvottelupöydässä (social dialogue).**
- **Suomen Yrittäjät tehostaa Eurooppa-vaikuttamistaan työelämäkysymyksissä.**

Myös julkisen hallinnon rakenne vaikuttaa yrittäjyyteen. Päävastuuta yrittäjyyden edistämisestä kantaa kauppa- ja teollisuusministeriö. Merkittäviä yrittäjyyteen vaikuttavia päätöksiä tehdään lähes kaikissa ministeriöissä, aivan erityisesti valtiovarainministeriössä, työministeriössä, sosiaali- ja terveysministeriössä sekä opetusministeriössä. Aluekehityksen kannalta yrittäjyyteen vaikuttavia merkittäviä päätöksiä tehdään sisäasiainministeriössä.

Työministeriö pyrkii työllisyyttä edistävillä toimillaan ensisijassa työpaikkojen syntyyn vapaille työmarkkinoilla eli työpaikkojen syntyyn yrityksissä. Tähän työministeriöllä on käytössään monia välineitä ja melkoisesti resursseja. Osittain samaan tähtäävät kauppa- ja teollisuusministeriön yrittäjyyden edistämistoimet. Näiden ministeriöiden kyseiset toiminnot ovatkin tavoitteiltaan hyvin lähellä toisiaan. Tämä on vaikuttanut siihen, että aluehallinnossa ministeriöt toimivat, mukaan lukien maa- ja metsätalousministeriö, saman aluehallinnollisen katon alla työvoima- ja elinkeinokeskuksissa. Siellä puolestaan toimintaa ei ole ainakaan helpottanut, että keskushallinto on organisoitu eri yksiköihin. Monet syyt puoltaisivatkin, että ministeriöiden tarkoitetut toiminnot yhdistetään samaan organisaatioon. Yrittäjyyden kannalta tällaisia erotettavia toimintoja on nähtävissä myös sisäasiainministeriössä, opetusministeriössä sekä maa- ja metsätalousministeriössä. Sitä vastoin esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriön yrittäjyyteen vaikuttavat toimet liittyvät niin kiinteästi hallinnon omiin erityispiirteisiin, ettei ole ajateltavissa niiden osioiden irrottamista muuhun organisaatioon.

Yrittäjyyttä koskevia päätöksiä tehdään useimmilla hallinnonaloilla. Sen vuoksi yrittäjyyden edistäminen vaatii tehokkaita toimia monen ministeriön vastuualueella. Pääministeri Paavo Lipposen toisen hallituksen yrittäjyys Hankkeen tarkoituksena oli edistää hallinnonalojen välistä yhteistyötä yrittäjyyden edistämiseksi. Tätä poikkialuehallinnollista työskentelytapaa on – ministeriöiden mahdollisista uudelleen järjestelyistä huolimatta – syytä jatkaa ja syventää. Valtioneuvoston työnjaossa yhdelle ministerille – lähinnä kauppa- ja teollisuusministerille – tulee olla velvollisuus seurata ja vaikuttaa yrittäjyyttä koskeviin asioihin myös muilla hallinnonaloilla. Yrittäjyyden merkityksen johdosta ja asianomaisen ministerin pääasiallisen vastuualueen osoittamiseksi ministeri tulee nimetä yrittäjämisteriksi.

Edellä sanotuista syistä esitetään, että

- **perustetaan työ- ja elinkeinoministeriö siten, että kauppa- ja teollisuusministeriöön yhdistetään elinkeinopolitiikan kannalta merkittävimmät osat työministeriöstä, sisäasiainministeriöstä, opetusministeriöstä sekä maa- ja metsätalousministeriöstä.**
- **nykyisen ministeriöjaon puitteissa tulee kauppa- ja teollisuusministerille joka tapauksessa antaa tehtäväksi seurata ja vaikuttaa muiden ministeriöiden hallinnonaloilla valmisteltaviin yrittäjyyttä koskeviin asioihin. Kauppa- ja teollisuusministerin nimike tulee muuttaa yrittäjämisteriksi.**

Esitetystä keskushallinnon rakennemuutoksesta riippumatta on tarpeen selkeyttää työvoima- ja elinkeinokeskusten hallintoa. Toimivan elinkeinopolitiikan edellytys on yhteys seutukuntien tasolle. Työvoimatoimistot ovat työvoima- ja elinkeinokeskusten hallinnonalojen käytössä oleva paikallisen ja seutukunnallisen toiminnan voimavara. Työvoimatoimistojen resurssien käyttöä voitaisiin tehostaa, jos työvoima- ja elinkeinokeskus-

ten eri toimintalojkon sisäinen koordinaatio paranisi. Työvoima- ja elinkeinokeskus-
ten toiminta-alueilla tehokkuutta saadaan lisää, jos

- **työvoimatoimistot alistetaan työvoima- ja elinkeinokeskusten johtoon lukuun ottamatta ministeriötason normiohjausta.**

4 Yrittäjyysasenteet

Lukuisat haastattelututkimukset sekä yrittäjäurien ja työsuhdeurien kannattavuuden vertailut osoittavat, ettei taloudellisilla tekijöillä yksin voida arvioida yrittäjyyden houkuttelevuutta. Yrittäjäksi ryhtymiseen voidaan arvioida vaikuttavan yhtä paljon asenne- ja arvostustekijät kuin rahalla mitattavissa olevista taloudellisista tekijästä.

Halukkuus itse lähteä yrittäjäksi on EU-maista vähäisintä Suomessa, vaikka yrittäjyyden yleinen arvostus on korkealla. Palkkatyö nähdään Suomessa yrittäjyyttä selvästi houkuttelevampana vaihtoehtona.

Haastattelututkimuksen mukaan tämä johtuu siitä, että yrittämiseen liittyvä riski, toimeentulon epävarmuus ja omaisuuden menettämisen pelko estävät ihmisiä lähtemästä yrittäjiksi Suomessa.² Tämä liittyy syväälle juurtuneesta asenteesta pitää tavoiteltavana asiana taloudellista turvallisuutta sen sijasta, että arvostettaisiin luovuutta ja siihen liittyvää riskinottoa. Epäonnistumisen pelko hallitsee suomalaisten ajattelua, kun yleisen näkemyksen mukaan esimerkiksi Yhdysvalloissa epäonnistuminen nähdään luonnollisena osana työelämää ja mahdollisuutena menestymiseen tulevaisuudessa.

Yrittäjyysaktiivisuuden parantamiseksi tarvitaan suvaitsevampi asennoituminen epäonnistumiseen, mutta myös kannustavampi asenne onnistumiseen. Päättäjien ja keskeisten mielipidevaikuttajien puheenvuoroilla olisi asiassa vaikutusta. Pulmana on kuitenkin se, että vaikuttajien mielipiteet eivät turvallisuushakuisuuden osalta välttämättä kovin paljon poikkea yleisestä mielipiteestä. Mielipidevaikuttajien ja päättäjien tulee kuitenkin nähdä vastuunsa ja

- **selkeästi liputtaa luovuuden, uuden etsimisen ja riskinoton puolesta ja vähemmän painottaa taloudellista turvallisuutta hallitsevana yhteiskunnallisena tavoitteena.**

Koulutusjärjestelmän merkitys yrittäjyyteen liittyvässä asennekasvatuksessa on tärkeä. Selvitysten mukaan nuorten asenteet ovat yrittäjyyden suhteen työikäisen väestön valtaosan asenteita myönteisempiä ja kannustavampia. Silti nuorten yrittäjyysaktiivisuus ei ole vanhempia korkeampi. Niinpä on tarpeellista lisätä nuorten opetuksessa sellaisia opetussisältöjä ja -menetelmiä, jotka kannustavat omavastuuseen, uuden etsimiseen ja hallitun riskin ottamiseen. Yrittäjyys mielenkiintoisena ja kilpailukykyisenä työsuhteen vaihtoehtona tulee olla eri aineiden opetussisällöissä mukana. Yrittäjyydestä kerrottaessa tulee tuoda esille siihen myönteisesti liittyviä asioita. Tällaisia ovat mahdollisuudet toteuttaa itseänsä ja tehdä tuloksellista työtä. Yrittämiseen liittyvät vaikutusvalta ja arvostus sekä mahdollisuus olla oman itsensä herra ovat aina olleet yrittäjien ja yrittäjiksi aikovien kiinnostuksen piirissä olevia asioita.

Yrittäjäasenteisiin liittyvä kasvatustyö ei aina tarkoita sitä, että tulisi puhua itse yrittäjätaidoista. Tärkeintä on, että huomiota kiinnitetään vastuullisen, luovan ja aktiivisen elämänasenteen omaksumiseen ja siihen liittyen myös yrittäjyyteen uravaihtoehtona.

² Suomen Gallup, 2000

Edellä mainituista syistä ehdotetaan, että

- **yrittäjyyskasvatus otetaan osaksi opetusta kaikissa oppilaitoksissa ja kaikilla koulutuksen tasoilla. Tätä kautta yrittäjyys ja siihen liittyvien perusasioiden tunteminen nousisi yhdeksi kansalaistaidoksi.**
- **valmisteilla oleviin peruskoulun ja lukion opetussuunnitelmien perusteisiin sisällytetään omana aihekokonaisuutenaan pakollinen yrittäjyysosa. Yrittäjyysosat sisällytetään myös kunta- ja koulukohtaisiin opetus-suunnitelmiin.**
- **luokan- ja aineenopettajien peruskoulutukseen otetaan yrittäjätietoutta lisäävät ja myönteistä yrittäjyysasennetta luovat osiot. Ammatillisessa opettajakoulutuksessa yrittäjyysosioita vahvistetaan. Vastaavasti tulee menetellä myös korkeakouluopettajien täydennyskoulutuksessa.**
- **erityisesti peruskouluissa ja lukioissa käytössä olevat oppikirjat ja muu opetusmateriaali suunnitellaan siten, että ne sisältävät riittävästi ja myönteisellä tavalla esitettyä tietoa yrittäjyydestä.**
- **yrittäjyyskasvatuksen määrätietoista ja johdonmukaista toteuttamista varten valmistellaan yrittäjyyskasvatuksen kokonaisohjelma.**

5 Yrittämisen olosuhteet; yleinen lähtökohta

Suomen kilpailukyky on kansainvälisissä vertailuissa todettu hyväksi.³ Se kuinka suurella todennäköisyydellä kilpailukykyvertailut ennustavat tulevaa kehitystä on epävarmaa. Matkaa absoluuttisten mittareiden osalta maailman kärkeen on, sillä Suomi on tällä hetkellä noin 14. vaurain maa henkilöä kohti mitattuna – toki hyvä sijoitus, mutta ei aivan kärjessä – maassamme on korkea rakenteellinen työttömyys, korkea veroaste eikä työn tuottavuus sijoitu kansainväliseen kärkeen.

Kilpailukykyä mittaavat tutkimukset eivät anna myöskään suoraa vastausta Suomen sijoittumiseen yrittämisen olosuhteiden osalta. Näitä olosuhteita on verrattu EU-maiden kesken. Yrittäjyden olosuhteita koskevissa EU:n vertailuissa Suomi on sijoittunut yleisesti ottaen hyvin. Heikkouksiksi on todettu muun muassa korkea kokonaisverotus ja työmarkkinoiden jäykkyydet.⁴ Suomessa yrittäjät pitävät näitä molempia tekijöitä merkittävinä yrittäjyden esteinä.

Hyvä sijoitus eurooppalaisella tasolla ei ole riittävä tavoite: monissa unionin maissa on samankaltaisia ongelmia kuin Suomessa. Tätä ilmentää se, että unionin kasvu- ja tuotavuuskehitys on jo pitkän aikaa jäänyt jälkeen Yhdysvalloista. Kansainvälisestä kaupasta riippuvaiselle pienelle maalle ei riitä, että kilpailukykytekijät ovat keskitasoa, vaan niiden tulee olla keskitasoa selvästi paremmassa kunnossa. Näistä syistä yleiseksi tavoitetasoksi on asettava, että

- **yrittäjyden olosuhteet ovat Suomessa kansainvälistä kärkeä. Tähän pääsemiseksi on kiinnitettävä erityistä huomiota heikkouksiin, kuten verotuksen tasoon ja työmarkkinoiden toimintaan.**

Yrittäjärajan kannustimet Suomessa ovat jääneet jälkeen palkkauran kannustimista muun muassa siksi, että yrittäjärajan epäonnistumisen riski ja epäonnistumisen aiheuttamat kustannukset ovat liian korkeat yrittäjärajan palkitsevuuteen verrattuna. Monessa tapauksessa henkilön on saatava yrittäjänä lähes 50 prosenttia suuremmat vuositulot kuin palkansaajana, jotta hänen yrittäjärajan odotettu taloudellinen kannustavuus vastaisi työsuhteen taloudellista kannattavuutta.

Yrittäjyyteen kuuluu riski siihen sitoutuvan pääoman menettämisestä ja myös riski toimeentulon menettämisestä. Suomen kaltaisessa hyvinvointivaltiossa on tarpeellista, että myös yrittäjällä on muihin kansalaisiin verrattuna yhdenvertainen perusturva esimerkiksi toimeentulon menettämisen ja sairauden varalta. Yrittäjyyden luonteen johdosta turva ei kuitenkaan voi olla samanlainen kuin palkkatyössä olevilla. Tämän vuoksi yrittäjyyden riski jää aina oleellisesti palkkatyötä suuremmaksi. Huomioonottaen yrittäjyyden kansantaloudellisen merkityksen tämän tosiasian pitäisi merkitä sitä, että

- **yhteiskunnan eri järjestelmät selkeästi kannustavat yrittäjyyteen ja tunnustavat sen, että yrittäjyys tarvitsee siihen liittyvän riskin johdosta palkkatyötä parempia kannusteita.**

³ World Economic Forum (WEF): The Global Competitiveness Report, International Institute for Management Development (IMD): The World Competitiveness Yearbook

⁴ A pocketbook of enterprise policy indicators, 2001 edition European Commission

6 Pienyrityksille eriytetyt säännökset

Suomessa lainsäädännön peruslähtökohtana on, että se eräitä harvinaisia poikkeuksia lukuun ottamatta (esimerkiksi laki yhteistoiminnasta yrityksissä) koskee samalla tavalla pieniä muutaman henkilön yrityksiä kuin tuhansien henkilöiden suuryrityksiä. Myös Suomen Yrittäjät on lähtenyt siitä, että lainsäädännön kehittämistyössä lähtökohtana tulee olla, että se yleisesti ottaa huomioon erilaisten toimijoiden tarpeet ja on riittävän joustavaa, jotta hallinnollisten rasitteiden keventämistavoite pienten yritysten kohdalla toteutuu. Tämä linja on valittu siksi, että erilaiset sääntelyt eri kokoisille yrityksille voivat aiheuttaa esteitä yritysten kasvulle ja joissakin tapauksissa johtaa yritysjärjestelyihin edullisempaan säädösympäristöön pääsemiseksi.

Kokemus kuitenkin osoittaa, että kaikille yrityksille tarkoitettu yhteinen sääntely ei yleensä riittävästi ota huomioon muun muassa erikokoisten toimijoiden olosuhteita ja tarpeita. Käytännössä tämä merkitsee, että sääntelystä on usein tullut pienille yrityksille tarpeettoman raskas myös sääntelyn tavoitteen toteutumisen kannalta. Tällaisissa tapauksissa ajatus kansalaisten yhdenvertaisuudesta lain edessä ei yritys kentässä toteudu: lainsäädännön asettamat velvoitteet kohtaavat pienyritystä paljon raskaammin kuin suuryrityksen omistajaa.⁵ Lainsäädännön kokonaisuus ei ole esillä olevassa suhteessa myöskään johdonmukainen, sillä yhtäältä pyritään hyvin toimiviin markkinoihin ja turvaamaan eri toimijoiden tasapuoliset lähtökohdat, kun taas moni muu lainsäädännön ala siis johtaa toiseen suuntaan.

Keinona saavuttaa sääntelyn tavoitteet ja parempi soveltuvuus pienyrityskenttään voi olla laatia pienyrityksille keskeisillä lainsäädäntöalueilla omat säännöksensä.⁶ Näiden säännösten tavoitteena ei olisi asettaa pieniä yrityksiä (yrittäjiä) suuryrityksiä (suuryritysten omistajia) edullisempaan asemaan, vaan ottaa huomioon toimijoiden erilaiset olosuhteet siten, että yhdenvertaisuus lain edessä ja tasapuoliset kilpailuolosuhteet toteutuisivat mahdollisimman hyvin. Ehdotettujen säännösten toteuttamisen mahdollisuutta jouduttaisiin luonnollisesti säädösalueittain punnitsemaan itse kunkin säädösalueen tavoitteen toteutumista silmällä pitäen suhteessa yrittäjyyden edistämiseen liittyviin tavoitteisiin.

Tämän johdosta on tarpeellista ryhtyä selvittämään mahdollisuutta erityisen pienyrityslainsäädännön aikaansaamiseksi, joka merkitsisi yritystoimintaa koskevien keskeisimpien lainsäädäntöalueiden osalta nykyisestä eriytettyjä ja osin oleellisesti kevennettyjä sääntöjä pienille esimerkiksi alle 10 henkilön yrityksille. Selvitys on välttämätön siitä huolimatta, että jo etukäteen on tiedossa selvityksen vaativuus ja se edellä mainittu seikka, että sääntelyporrastukset aiheuttavat myös ongelmia.

⁵ Yhdenvertaisuusvaatimus on tosin tulkinnallinen: sillä tarkoitetaan samassa asemassa olevien ihmisten kohtelemista yhdenvertaisella tavalla. Näin voitaneen sanoa olevan yritysten omistajien osalta laita silloin, kun yritykset toimivat samoilla markkinoilla.

⁶ Euroopan unionin jäsenmaat ovat pienyrityksiä koskevassa peruskirjassa ja voimassa olevassa yrittäjyysohjelmassaan sitoutuneet arvioimaan uuden lainsäädännön ja säätelyn vaikutuksia pienten ja keskisuurten yritysten toimintaan. Peruskirjan mukaan tulisi pienet ja keskisuuret yritykset soveltuvin osin jopa vapauttaa sääntöjen mukaisista velvoitteista. Yhdysvalloissa on jo yli kahdenkymmenen vuoden ajan ollut lakisääteinen velvollisuus selvittää säätelyn vaikutuksia pienten yritysten toimintaan ja etsiä tapoja toteuttaa säätelyä pienille yrityksille paremmin soveltuvin tavoin.

Näistä syistä esitetään, että

- **esimerkiksi työ-, vero-, ympäristö- ja yhtiölainsäädännön osalta asetetaan näiden alojen asiantuntijoista ja yrittäjäasiantuntijoista koottu selvitysryhmä, jonka tehtävänä on seuraavan hallituskauden puoliväliin mennessä tehdä selvitys ja mahdolliset ehdotukset erityisen pienyrityslainsäädännön aikaansaamiseksi, joka merkitsee näillä lainsäädäntöaloilla nykyistä oleellisesti yksinkertaisempia sääntöjä pienyrityksille (esimerkiksi alle 10 henkilön yritykset). Tämän arviointityön jälkeen tehtäisiin poliittiset ratkaisut mahdollisten lainvalmistelutoimien käynnistämiseksi asianomaisilla lainsäädäntölohkoilla. Lainsäädäntöä valmisteltaisiin tavanomaiseen tapaan kolmikantaisesti.**

7 Verotus

7.1 Verotuksen päälinjat

Veroaste ja veroilla rahoitettavan julkisen sektorin osuus taloudellisesta toiminnasta määrittävät oleellisesti yksityisen yritystoiminnan puitteet. Muiden tekijöiden pysyessä ennallaan korkea veroaste vähentää yrittäjyyttä, työllisyyttä ja taloudellisen hyvinvoinnin kasvua.

Suomen kokonaisveroaste nousi viime vuosikymmenen lamavuosina tuntuvasti.⁷ Talouden elpymisestä ja työttömyyden alenemisesta huolimatta veroaste on yhä sekä kansainvälisesti huipputasoa että Suomen historiassa poikkeuksellisen korkea. Nykyisellä tasolla siitä on tullut taloudellisen kasvun rakenteellinen este.

Verotuksen tason alentamisella saadaan taloudellinen kasvu nopeutumaan, luodaan uusia työpaikkoja ja tilaa yrittäjyydelle.⁸ Veronalennusten toteuttaminen edellyttää sääntäväisyyttä sekä valtiolla, kunnissa että sosiaaliturvarahastojen maksamisessa etuuksissa. Mistään hyvinvoinnin purkamisesta ei kuitenkaan ole kysymys: julkisten menojen pitäminen reaalisesti nykyisellä tasolla riittää⁹. Tärkeintä kuitenkin on, että paraneva työllisyys ja ihmisten omien ansioiden kasvu lisäävät meidän kaikkien hyvinvointia.

- **Tavoitteeksi on asetettava kokonaisveroasteen alentaminen EU:n keskitason¹⁰ alapuolelle seuraavan hallituskauden aikana.**

Verotuksen ohella myös verotuksen rakenteella on merkitystä. Työn verotuksen osalta painopiste tulee olla matalapalkkaisen työn tarjonnan lisäämisessä ja kysynnän (työllistämisen) helpottamisessa. Työeläkejärjestelmän aiheuttamia sivukuluja tulee keventää ja siirtää maksuvastuuta työntekijälle ja näin edelleen lisätä työeläkejärjestelmän läpinäkyvyyttä. Työeläkevakuutusmaksurasituksen muutos on ainoa mahdollisuus merkittäväällä tavalla keventää sivukuluja. Maksuvastuun siirtäminen palkansaajille merkitsee vastaavasti tarvetta palkkojen vastaavaan korottamiseen. Jotta näin nouseva palkkataso ei nostaisi muita työn sivukuluja, täytyisi erikseen säätää, että työeläkemaksuvastuun muutokseen liittyvää palkankorotusta ei lasketa mukaan muiden sivukulujen palkkاپohjaan.

⁷ Bruttoveroaste oli 1960-luvulla 26 – 30 prosentin välillä (ja keskimäärin nousussa), 1970-luvulla veroaste vaihteli 31 – 38 prosentin välillä ja 1980-luvulla veroaste nousi noin 33 prosentista noin 37 prosenttiin. 1990-luvun lamassa veroaste nousi noin 48 prosenttiin lyhyessä ajassa. Väestön ikärakenteen aiheuttamat paineet huoltosuhteelle eivät vielä 1990-luvulla olleet huomattavia. Verotus johtui työttömyydestä – ja aiheutti työttömyyttä.

⁸ Fölsterin uuden tutkimuksen mukaan 3 prosenttiyksikön kokonaisveroasteen pudotus lisäisi yrittäjyyttä noin 1 prosenttiyksiköllä. Tämä tarkoittaisi Suomessa noin 25 000 uuden yrittäjän nettolisäystä. Stefan Fölster: Do Lower Taxes Stimulate Self-Employment. Small Business Economics, September 2002.

⁹ Vuoden 2002 veroasteella (arviolta 44,7 prosenttia) veroja kerätään runsaat 62,5 miljardia euroa noin 140 miljardin euron BKT:sta. Jos BKT kasvaa ensi vuonna 3,5 prosenttia ja vuosina 2004-2007 noin 2,6 prosenttia, kerätään sama verotulo noin 39 prosentin veroasteella (n. OECD-keskiarvo) noin 160 miljardin bruttokansantuotteesta.

¹⁰ EU:n keskimääräinen veroaste on noin 43 prosenttia. Suurin osa EU-maista on viiteryhmänä varoittava esimerkki: talouden ja työllisyyden kasvu on ollut hidasta jo 1970-luvulta alkaen.

Vaikka työn kokonaiskustannukset eivät muuttuisi, tällainen muutos lisääisi työn kysyntää, sillä erityisesti pienet työnantajat painottavat maksavansa mieluummin parempaa palkkaa työntekijälle kuin merkittäviä työhön liittyviä muita maksuja, joilla työntekijän motivaation kannalta on palkkausta paljon pienempi vaikutus. Mainituista syistä

- **työn verotusta on kevennettävä kaikissa tuloluokissa painopisteen kuitenkin ollessa matalissa tuloluokissa edellyttäen, että tällainen verotuksen alentamisen painotus muuttaa nykyistä matalapalkkapainotteista palkankorotusrakennetta.**
- **työeläkevakuutusmaksun maksuvastuu tulee jakaa työnantajan ja työntekijän kanssa puoliksi. Kummankin osapuolen maksuvastuu olisi tämän päivän maksutason mukaan 11 prosenttia palkasta. Yli 53-vuotiaiden työntekijöiden osalta otetaan huomioon tuleva korotettu eläkevakuutusmaksu siten, että näiden työntekijöiden osuus voisi olla korotusta vastaavassa määrin myös yli puolet yhteisestä maksusta.**
- **jatketaan kansaneläkevakuutusmaksun alentamista ja poistetaan se seuraavan vaalikauden aikana painottuen vielä yhden alennuksen osalta ensimmäisiin maksuluokkiin ja sen jälkeen maksua alennetaan tasaisesti kaikissa maksuluokissa. Alentamisprosessin aikana tarkistetaan sotumaksuluokkien euromääräisiä rajoja paremmin rahanarvon muutosta vastaaviksi.**

Nykyinen yhtiön voiton yhdenkertainen verotus, joka on toteutettu yhtiöveron hyvitysjärjestelmällä, on vahvistanut yritysten vakavaraisuutta ja siten tukenut työllisyyttä, ollut kohtuullinen kannustin yrittäjyyteen ja tuottanut veronsaajalle hyvin. Tärkeitä yrittäjien kannustimia ei yrittäjyydelle asetettavan tavoitetason vuoksi pidä Suomen omin toimin heikentää. Tämän johdosta ja koska myöskään Euroopan unionin taholta ei ainakaan toistaiseksi ole nähtävissä veloitetta muuttaa Suomen järjestelmää,

- **ei tule toteuttaa osittaistakaan osinkojen kahdenkertaiseen verotukseen siirtymistä (lähemmin seuraava jakso). Yritysverotusta tulee päinvastoin muuttaa yrittäjyyden osalta kannustavampaan suuntaan.**

7.2

Yritysverotuksen kehittäminen

Omaan yritykseen sijoittanut saa nostaa verotettavana pääomatulona ainoastaan osan tulosta, 9,6 prosenttia yrityksen nettovarallisuudesta. Ylijäämäosa osingosta verotetaan ansiotulona. Pörssiyhtiön osakas saa sen sijaan nostaa pääomatulona koko saamansa tuoton (pitkän aikavälin keskituotto noin 12,5 prosenttia). Pörssiin sijoittaneen verokohtelu on siis merkittävästi edullisempaa kuin omaan yritykseensä sijoittaneen verokohtelu, vaikka omaan yritykseen sijoittaminen on yleensä huomattavasti riskialttiimpaa kuin pörssiin sijoittaminen. Kuitenkin omaan yritykseen sijoittamista tulee erityisesti kannustaa, koska sitä kautta syntyy mahdollisuus aitoon kasvuun ja lisäarvoon.

Nettovarallisuuslaskentaan liittyvä rajoitus saada yrityksestä tuloa pääomatulona perustuu siihen, että yrittäjäomistajan työpanos halutaan verottaa ansiotulona. Nettovarallisuuslaskennan säilyttämistä pörssiin ulkopuolisten yrityksen voitonjaossa puoltaa sen oman pääoman vahvistamiseen liittyvä kannustinvaikutus. Verotuksellisen kan-

nustimen ero pörssisijoittamisen ja omaan yritykseen sijoittamisen välillä on jaetun osingon osalta kuitenkin niin tuntuva, että eroa on välttämätöntä kaventaa. Tämä voidaan tehdä laajentamalla nettovarallisuuden laskentapohjaa. Näistä syistä

- **myös osakeyhtiöiden maksamista palkoista 30 prosenttia tulee laskea yrityksen nettovaroihin.**
- **elinkeinonharjoittajien pääomatulolaskentaa tulee korjata siten, että liiketoiminnan yhteydessä käytetyt varallisuusverolain 10 §:n 16 kohdassa tarkoitetut elinkeinotoiminnan talletukset lasketaan – samoin kuin henkilö- tai osakeyhtiöissä – pääomaverotuksessa nettovaroihin kuuluvaksi.¹¹**

7.3

Elinkeinotoiminnan vakuuden antajan veroasema

Takausvelallisen veroasemaan liittyy epäkohtia, jotka voivat vaikeuttaa elinkeinotoiminnan vakuuden antajan asemaa ja sitä kautta pienyritysten rahoitusjärjestelyitä. Luovutusvoittoverotus on ankara tilanteissa, joissa pantinhaltija realisoi elinkeinotoiminnan veloista annetun vakuuden. Vaikka vakuuden, kuten liikehuoneiston, osakkeiden tms. myynnistä koko pääoma menee velkojalle eli yleensä pankille, vakuuden antajaa verotetaan luovutusvoitosta. Koska takaaja tai muu vakuuden antaja menettää usein annetun vakuuden johdosta säästönsä, hän joutuu käytännössä ottamaan jopa lainaa luovutusvoittoveroa varten.

Eduskunta velvoitti vuoden 1999 tuloverolain muutoksia hyväksyessään hallituksen valmistelemaan korjauksen takaajan luovutusvoittoverotukseen. Hallitus on antanut esityksen, jolla on tarkoitus antaa huojennusta luovutusvoittoverosta velkajärjestelyssä oleville (HE 98/2002). Luovutusvoittoverotuksen kohtuullistamista koskeva valmistelutyö tulee toteuttaa myös takaajan ja muun vakuuden antajan osalta.

- **Vakuuden antaja vapautetaan luovutusvoittoverosta silloin, kun hänen omaisuuttaan on vakuuden nojalla realisoitu ja koko realisointitulon on mennyt velkojille.**

7.4

Arvonlisäverotuksen perusvähennys

Suomessa on hallinnollisista syistä vapautettu arvonlisäverosta vähäinen toiminta, jonka liikevaihto ei ylitä 8 500 euroa. Raja on asetettu neutraalisuussyistä matalaksi, sillä verottomuus aiheuttaa helposti kilpailuhäiriöitä. Rajan ylittyessä veroa on suoritettava myös siitä myynnin osasta, joka jää 8 500 euron rajan alle.

Veron ulkopuolelle jäävän toiminnan määrittely euromääräisen rajan avulla aiheuttaa vähäistenkin muutosten seurauksena jyrkkiä veroseuraamuksia, minkä on pelätty estävän uusien yritysten avointa kasvua. VATT:n selvityksen mukaan noin 5000 yritystä on rajan mukaisessa kasvuloukussa vuosittain, mikä merkitsee noin neljännestä aloitavista yrityksistä. Verottoman toiminnan rajan säätämistä liukuvaksi koskeva selvitystavoite sisältyy myös pääministeri Paavo Lipposen II hallitusohjelmaan.

¹¹ Asiaan on kiinnitetty huomiota mm. valtiovarainministeriön asettaman pienyritysten verotuksen uudistamistyöryhmän muistiossa (1996:7), minkä lisäksi eduskunta hyväksyi vuoden 2000 budjettilakien yhteydessä lausuman, joka velvoitti ryhtymään lainvalmistelutoimiin ko. epäyhtenäisen verokohtelun poistamiseksi.

Myös EU:n taholla pidetään perusvähennystä, joka poistuisi asteittain yrityksen tilitetävien verojen määrän perusteella, arvonlisäverotuksen periaatteiden mukaisena.

Yritysten kasvukynnysten helpottamiseksi, harmaan talouden vähentämiseksi ja arvonlisäverovelvollisten pienimpien yritysten alv-rasituksen (vähäiseksi) keventämiseksi kaikille pienyrityksille tulee suunnata asteittain aleneva arvonlisäverotuksen perusvähennys, jonka määritelmä olisi

- **perusvähennys = 3 000 euroa – 0,5 x (myynnin arvonlisävero – ostojen arvonlisävero). Perusvähennys, määrältään esim. 3 000 euroa, pienenee liukuvasti tilitettävän veron määrän kasvaessa. Loiventamalla vähennyksen poistumista erityisellä kertoimella (0,5) verotuki kohdentuisi laajemmin pienyrityksiin kuin aivan verollisen rajan tuntumassa oleviin.**

7.5

Verojen maksujärjestelmän yksinkertaistaminen

Työnantajayrittäjän on tilitettävä nykyisin useita erilaisia työnantajamaksuja ja veroja, joilla kaikilla on eri eräpäivä. Tiedossa ei ole, että missään muualla olisi niin mutkikasta järjestelmää kuin Suomessa. Pääministeri Paavo Lipposen toisen hallituksen aikana onkin asiasta tehty maksubyrokratiaa oleellisesti yksinkertaistava ehdotus, jossa siirryttäisiin Ruotsin mallin mukaiseen verotilijärjestelmään ja toisaalta luotaisiin vakuutusmaksuille ja niiden ilmoituksille yksinkertainen atk-pohjainen selvittelyjärjestelmä. Järjestelmien täytäntöönpanotoimet ovat viivästyneet. Uudistus on pantava mahdollisimman pikaisesti täytäntöön siten, että

- **keskeiset verot ja pakolliset työnantajamaksut voidaan suorittaa yhdistettyinä maksupaketteina nykyisten 5-6 eräpäivän sijasta esimerkiksi kahtena eräpäivänä kuukaudessa (verotilijärjestelmä). Järjestelmä tulee saattaa voimaan seuraavan vaalikauden aikana.**
- **sosiaalivakuutusmaksujen osalta siirrytään atk-pohjaiseen selvittelyjärjestelmään viimeistään vuoden 2004 alusta.**

Pienyritysten sääntelyn keventäminen yllä mainitulla vero- ja maksujärjestelmien yksinkertaistamisella olisi sinänsä tuntuva helpotus pienyritysten hallinnolliseen byrokraatiaan (ks. jakso 6, pienyrityksille eriytetyt säännökset). Tämän jälkeenkin pienyrityksien hallinnollisia velvoitteita voi luonnehtia raskaiksi, minkä lisäksi on todennäköistä, että erilaisten tarpeiden johdosta on jatkuvaa painetta hallinnollisten velvoitteiden lisäämiseen. Voidaankin todeta, että samalla kun hallinnollisia velvoitteita on eräiltä osin pystytty keventämään, (esimerkiksi osakeyhtiölain muutokset) ovat ne muualla saattaneet lisääntyä (työterveyshuoltolain uudistus).

7.6

Verotus aluekehitykseen vaikuttamisen välineenä

Aluekehityksen ongelmien vuoksi on suhtauduttava avoimesti ja ennakkoluulottomasti sellaisiin verotuksellisiin toimiin, joilla voitaisiin edistää työllisyyttä ja yritystoiminnan vahvistumista heikoimmilla alueilla. Verohelpotusten dynaamiset, alueiden taloudellista toimintaa lisäävät vaikutukset on otettava huomioon ratkaisuja tehtäessä siitä huolimatta, että helpotukset lisäävät aina jonkin verran yhteiskunnan kokonaiskustannuksia ainakin lyhyellä tähtäyksellä.

Sikäli kun alueellisia kokeiluja tai pitempiketoisia ratkaisuja tehdään, niiden tulee kohdentua ensi sijassa sosiaaliturvamaksujen tasoon. Sosiaaliturvamaksujen alentaminen kohdentuu tehokkaasti työllisyyden edistämiseen ja on mahdollisimman neutraali toimenpide yritysten välisen kilpailun kannalta. Vireillä oleva, lähinnä Pohjois-Suomeen kohdistuva hanke, jonka yhteydessä on sovittu sosiaaliturvamaksujen helpottamisesta, onkin kannatettava tapa selvittää vero- ja sosiaaliturvajärjestelmän muutosten vaikutuksia aluekehitykseen.

Poistojärjestelmän vaikuttavuutta voidaan lisätä sallimalla vapaat poistot alueella, jolla nykyisin voidaan tehdä korotettuja poistoja. Vapaiden poistojen etuna on, että niiden salliminen ei rasita valtiontaloutta. Ongelmana taas on, että yrityksen kokonaisverorasitus saattaa kasvaa, sillä poistojen tekeminen vähentää nettovarallisuutta. Yhtenä vaihtoehtona tulee siksi harkita poistoa, joka ei vähennä yrityksen nettovarallisuutta pääomaverotuksessa.

- **Vapaat poistot sallitaan määräaikaisesti alueella, jolla voidaan nykyisin tehdä korotettuja poistoja. Vaihtoehtona harkitaan ylimääräistä poistoa, jonka tekeminen ei pienentäisi yrityksen nettovarallisuutta pääomaverotuksessa.**

Muuttoliikettä voitaisiin jossakin määrin hillitä tukemalla työssäkäyviä pitkistä työmatkoista aiheutuvien kustannusten osalta. Jos työssäkäynti kauempaakin olisi nykyistä taloudellisesti houkuttelevampaa, saatettaisiin nykyistä herkemmin jäädä asumaan kotipaikkakunnalle, vaikka työ on etäänpäkinäkin.

Tästä syystä esitetään, että

- **vähennyskelpoisten työmatkakulujen yläraja poistetaan.**

8 Yrittäjän terveys ja jaksaminen

8.1 Yrittäjän sairastuminen

Sairausvakuutuslain mukaan sairastumisista maksetaan (vuoden 2000 tiedot) korvauksia noin 493 miljoonaa euroa noin 296 000 henkilölle. Korvattuja päiviä on 12,8 miljoonaa ja keskimääräinen korvaus 39 euroa ja keskimääräinen työnantajalle maksettava korvaus 46 euroa.

Sairausvakuutuslain mukaan Kela korvaa sairauden aiheuttamasta työkyvyttömyydestä johtuvia ansionmenetyksiä. Oikeus Kela-korvauksiin alkaa kuitenkin vasta yhdeksän päivän kuluttua työkyvyttömyyden alkamispäivästä. Palkansaajilla karenssiajan aiheuttamat ongelmat on yleisesti ratkaistu velvoittamalla työehtosopimuksin työnantajat maksamaan palkkaa sairausajalta sekä karenssipäivien osalta että tietyn rajoituksen myötä niiden jälkeiseltä ajalta. Käytännössä työelämässä mukana olevista henkilöistä yrittäjät ovat ainoita, joihin yhdeksän päivän karenssisääntöä sovelletaan.

Yrittäjien muita epäedullisempaan käsittelyyn sairastumisen johdosta korvattavien tulojen menetyksessä ei ole perusteita. Sairastumista ei voida pitää sellaisena yrittäjäriskinä kuuluvana asiana, jossa yrittäjiä tulisi kohdella eri tavoin kuin muita työtä tekeviä. Päinvastoin olisi perusteita korvata yrittäjille sairastumisesta aiheutuvat tulojen menetykset ensimmäisestä päivästä lukien, koska yrittäjän poisjäänti yritystoiminnastaan usein merkitsee merkittävämpiä tulonmenetyksiä kuin vain sairauspäiviin liittyvien tulojen menetykset. Asiakkaiden menettäminen sairauden johdosta saattaa vähentää liikevaihtoa pitkäaikaisesti yritystoiminnassa. Lisäksi yrityksestä vastuussa olevan yrittäjän sairastuminen aiheuttaa ongelmia ja huolta myös yrityksen muille työntekijöille. Yrittäjän työpanoksen menetys voi pahimmillaan johtaa lomautuksiin ja irtisanomisiin. Yrittäjän sairastumisesta aiheutuvat tulonmenetykset yritystoiminnassa tulee korvata sairausvakuutuksen päivärahalla nykyistä laajemmin.

Tämän vuoksi esitetään, että

- **sairausvakuutuksen karenssiaika lyhennetään yleisesti neljään päivään. Samanaikaisesti lyhennetään työsopimuslain veloitetta sairausajan palkan maksamiseen yhdeksästä neljään päivään. Karenssiajan lyhentämisen nettokustannukset vaikuttaisivat vain muutamiin prosentteihin vuotuisista sairausvakuutuslain mukaisista päivärahakorvauksista.**

8.2 Yrittäjän terveys ja työssäjaksaminen

Pienten yritysten omistaja-johtajista noin yhdeksän kymmenestä osallistuu yrityksen varsinaiseen tuotantotoimintaan. Heihin kohdistuu samat työympäristön rasitteet kuin vastaavassa työssä toimivaan työntekijään, erityisesti fyysisen työympäristön osalta. Yrittäjän työn vaihtelevuus ja henkinen kuormitus taas vastaavat toimihenkilötehtäviä.

Yrittäjiä ja yrittäjäperheenjäseniä oli Suomessa vuonna 1999 noin 220000 (Tilastokeskus, Työvoimatutkimus 2000). Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan yrittäjien keskimääräinen viikkotyöaika oli vuonna 1997 hiukan yli 45 tuntia eli selvästi enemmän kuin palkansaajilla. Vuosittaisten työpäivien lukumäärä oli keski-

määrin 247 (palkansaajilla vastaavasti 211). Yrittäjien työn rasittavuutta arvioitaessa on lisäksi otettava huomioon, että he ovat keskimäärin palkansaajia iäkkäämpiä. Työvoiman ikääntymiseen liittyvät terveys- ja työkykyongelmat ovat yrittäjien keskuudessa kärjistyneimpiä.

Lähtökohtaisesti tarve yrittäjien työterveydenhuollon järjestämiseen on suurempi tai vähintään yhtä suuri kuin palkansaajilla. Lisäksi yrittäjän terveyteen liittyvä työkyvyttömyysriski sisältää koko yrityksen toimintaa koskevan riskin, joka voi johtaa koko yrityksen toiminnan päättymiseen ja työpaikkojen menettämiseen.

Tällä hetkellä yrittäjänä työllistyvät henkilöt ovat riittävän työterveyshuollon ulkopuolella. Lakisääteisen työterveyshuollon piiriin yrittäjistä kuuluu alle 30 prosenttia: vuonna 1995 tehdyn kyselyn mukaan noin 46 000 yrittäjää oli tehnyt työterveyshuoltoa koskevan sopimuksen, eikä merkittävää muutosta ole tapahtunut sen jälkeenkään. Esimerkiksi nk. epätyypillisten työsuhteiden vuoksi työterveyshuollon katvealueille jäävien ihmisten joukko on huomattavasti pienempi – ja työmarkkinatilanteen parantuessa edelleen pienenemässä.

Ongelmiin vaikuttaa ratkaisevasti taloudellisten kannusteiden puuttuminen. Yksityisen elinkeinonharjoittajan omat työterveyskulut eivät ole verotuksessa vähennyskelpoisia, vaan elinkeinonharjoittaja voi vähentää elinkeinoverolain 8 § 4 a momentin nojalla vain tapaturma- ja pakolliset eläkevakuutusmaksunsa. Lisäksi yrittäjät eivät ole oikeutettuja sairausvakuutuslain toisen maksuluokan mukaisiin korvauksiin. Alle 10 henkilön yrityksissä oli 315.000 työntekijää (24,9 % yritysten työvoimasta) ja 10-49 henkilön yrityksissä 238.000 työntekijää (18,8 % yritysten työvoimasta) (Tilastokeskus, Yritykset 1999).

Yhteenvedona yrittäjien työterveysongelmista voidaan todeta seuraavaa:

- osuus järjestetyn työterveyshuollon ulkopuolella olevista on ylivoimaisesti suurin
- työstä aiheutuvat terveydelliset ongelmat ovat työntekijöihin verrattuna vakavampia
- yrittäjien työterveyshuollon parantamisen tulee olla uudistuksen keskeinen tavoite.

Näistä syistä ehdotetaan, että

- **työterveyshuoltokulujen korvausperusteita tulee muuttaa siten, että yrittäjillä on mahdollisuus halutessaan päästä sairausvakuutuslain II korvausluokan korvausten piiriin. Etuuskien rahoittamiseksi sairausvakuutuslain II korvausluokan piiriin tulevilta yrittäjiltä voitaisiin periä työnantajan sairausvakuutusmaksua vastaava maksu.**
- **lisäksi yrittäjien omat työterveyshoitokulut saatetaan verotuksessa vähennyskelpoisiksi lisäämällä ne elinkeinoverolain 8 § 1:n mukaan vähennettävien menojen luetteloon.**

8.3 Yrittäjän ja yrittäjäperheen työttömyysturva

Työmarkkina-aseman muutos palkansaajasta yrittäjäksi kasvattaa työttömyyden riskiä: aloittavien pienyritysten konkurssin todennäköisyys on tuntuvasti suurempi kuin palkansaajan irtisanotuksi joutumisen todennäköisyys. Yrittäjyyden riskien vähentämiseksi tulee työmarkkina-aseman muutosten vaikutusta työttömyysturvaan lievittää. Siirtymien palkansaaja- ja yrittäjäaseman välillä tulee olla kitkattomia. Lisäksi tulee huolehtia siitä, ettei yrittäjäksi ryhtymisestä seuraa kielteisiä vaikutuksia perheenjäsenen asemaan.

Yrittäjien ja palkansaajien työttömyysturvaa koskevat säädökset poikkeavat ns. jälkisuojan osalta. Yrittäjäasemasta palkkatyöhön siirtyvän henkilön pääsy uuden aseman mukaisen työttömyysturvan piiriin edellyttää koko työssäolo- ja vakuutusehdon kartuttamista palkkatyössä. Järjestelmä haittaa joustavaa siirtymistä työmarkkina-asemasta toiseen. Lisäksi yrittäjien työttömyyskassat joutuvat vastaamaan myös palkansaajien työttömyysturvasta siltä ajalta, jotka nämä tarvitsevat palkansaajan työssäolo- ja vakuutusehdon kartuttamiseen.

Yrityksen ulkopuolisesta työsuhteesta työttömäksi jäänyt yrittäjän perheenjäsen voi menettää oikeuden työttömyysturvaan, jos hän on aiemmin työskennellyt perheen yrityksessä. Yrittäjän perheenjäsen ei ole työttömyysturvalain 1a §:n ja 5a §:n mukaan oikeutettu työttömyysturvaan, mikäli hän työllistyy perheyrityksessä. Lakia tulkitaan tavalla, joka riistää yrittäjien perheenjäseniltä oikeuden työttömyysturvaan ja kohtuuttomalla tavalla lisää perheyritysten riskiä. Kesätyö vanhempien yrityksessä tai puolison osallistuminen yrityksen alkuvaiheen työhön saattaa poistaa tulevan työttömyysturvan.

Yrittäjän siirtyessä palkansaajaksi yrittäjyysaika ei lisää ansiosidonnaisen päivärahan edellyttämään työssäoloehtoon. Yrittäjän siirtyessä palkansaajakassaan hän joutuu täyttämään 10 kuukauden työssäoloehdon kokonaan uudestaan. Sääntö korostaa yrittäjyyden riskiä. Yrittäjän oikeus ansiosidonnaiseen päivärahaan karttuu vasta 24 kuukauden yrittäjätoiminnan myötä. Työttömyysturvalain 16a §:n mukainen yrittäjän työssäoloehto on tuntuvasti pitempi kuin 16 §:n mukainen palkansaajan työssäoloehto.

Näistä syistä ehdotetaan, että

- **yrittäjän perheenjäsenen oikeus työttömyysturvaetuuksiin on turvattava.**
- **yrittäjien työssäoloehto on lyhennettävä lähemmäksi palkansaajien tasoa.**
- **yrittäjän siirtyessä palkansaajaksi yrittäjätyö on sisällytettävä ansioturvan työssäoloehtoon.**

Yksityisalojen työeläkkeitä koskevan sopimuksen mukaan työttömyyseläke eläkemuotona lakkaa. Se korvataan palkansaajille yhtäältä oikeudella työttömyyspäivärahan lisäpäiviin 59-vuotiaasta ja toisaalta oikeudella saada vanhuuseläke jo 62-vuotiaana vähentämättömänä. Yrittäjien osalta sopimuksessa ei ehdoteta työttömyyseläkkeen poistamisen tilalle lisäpäiväjärjestelmää. Yrittäjä voisi palkansaajan tapaan jäädä vanhuuseläkkeelle 62-vuotiaana, mutta eläkkeeseen tehtäisiin tällöin varhennusvähennys toisin kuin työttömyyspäivärahan lisäpäiviltä eläkkeelle siirtyvällä palkansaajalla. Toisin

sanoen yrittäjiltä poistuisi tämänhetkinen mahdollisuus työttömyyseläkkeeseen 60-vuotiaana eikä tilalle tulisi vastaavaa ansioturvaa kuin palkansaajille ehdotetaan ikävuosien 59 - 62 välille.

Palkansaajien lisäpäiväoikeus toteutetaan siirtämällä rahoitusvastuu työeläkejärjestelmän puolelta työttömyysturvan puolelle. Vastaavasti YEL-järjestelmässä syntyy yrittäjien työttömyyseläkkeen lakkaamisen seurauksena säästöä siinä valtiosuudessa, jonka valtio suorittaa YEL-järjestelmään. Valtiosuuden suuntaaminen työttömyyseläkkeistä yrittäjien ansiosidonnaisen lisäpäiväoikeuden rahoittamiseen ei todennäköisesti kasvattaisi tuota menoa. Lisäpäiväoikeuden antaminen yrittäjille ei myöskään vaarantaisi työeläkkeiden kehittämisen tavoitteena olevaa eläkkeelle siirtymisen myöhentämistä.

Tämän vuoksi ehdotetaan, että

- **työttömyysturvan lisäpäiväoikeus ulotetaan koskemaan myös yrittäjiä. Lisäpäiväoikeuden ansio-osa tulee rahoittaa valtiosuuden siirrolla YEL-järjestelmästä yrittäjien työttömyysturvajärjestelmään.**

9 Yritystoiminnan riskien kohtuullistaminen

Edellä on todettu, että taloudellista turvallisuutta arvostava asenneilmasto jarruttaa yrittäjäksi ryhtymistä. Tämä asenneilmasto on saatava riskinotolle suotuisammaksi (ks. jakso 4). Tämän lisäksi näyttää selvältä, että yrittäjyysaktiivisuuden lisäämiseksi tarvitaan jossakin määrin uusia riskin kohtuullistamiseen pyrkiviä toimia. Suomessa riskin toteutumista voi kansainvälisesti luonnehtia verraten ankaraksi muun muassa luotettavien ja hyvien rekisterijärjestelmien sekä tehokkaan perintäjärjestelmän ansiosta. Siinänsä nämä ovat saavutuksia, joista tulee pitää kiinni. Suomessa yrittäjäriskiä korostaa vielä palkansaajien kansainvälisesti ottaen hyvä sosiaaliturva.

Aika-ajoin yrittäjän ottama riski myös toteutuu. Viiden vuoden kuluttua aloittamisesta tilastojen mukaan keskimäärin noin joka toinen yritys jatkaa toimintaansa ja puolet on sen lopettanut. Näistä lopettaneista osa on myös ajautunut konkurssiin. Konkurssin seurauksena monille yrittäjille on jäänyt raskaat taloudelliset vastuut. 1990-luvun taloudellisen laman aiheuttamasta velkakriisistä ei ole vielä läheskään kaikki yrittäjäkotaloudet selvinneet.

Sinänsä yrittäjyyteen luonteenomaisesti kuuluu riski. Riskit voidaan luokitella kolmeen luokkaan. Ensimmäisen muodostaa yrittäjän omaan yrittämiseen liittyvät riskit. Uuden tuotteen kehittäminen, uudelle markkina-alueelle meno ja uuden liiketoiminnan kehittäminen sisältävät aina riskin. Ilman riskinottamista ei synny uutta ja yhteiskunnan kehitys pysähtyy. Menestyvät yrittäjät pystyvät omilla toimillaan kontrolloimaan tätä riskiä esimerkiksi yhteistyökumppaneita valikoimalla.

Toinen riskialue koostuu ns. makroriskistä, joihin yksittäisen yrittäjän on omilla toimillaan vaikea varautua. Makroriskeistä esimerkkejä ovat Neuvostoliiton romahtamisesta johtunut idänkaupan tyrehtyminen 1990-luvun alussa, valuutan ulkoisen arvon heikkenemisestä johtunut äkillinen velkaantuneisuus tai ohitustien aiheuttamat ihmisvirtojen muutokset, jotka vievät asiakkaat. Talouspolitiikan ja yhteiskuntapolitiikan tavoitteena tulee olla mahdollisimman ennustettavan ja tasapainoisen toimintaympäristön luominen yrityksille eli makroriskin vähentäminen.

Kolmas yrittäjäriski liittyy yrittäjän omaan terveyteen. Palkansaaja on pääsääntöisesti työnantajan rahoituksella vakuutettu tapaturmien ja sairauksien varalle sekä myös työtömyyttä vastaan. Yrittäjän on itsensä työnantajana arvioitava omat riskinsä ja vakuutettava itsensä niitä vastaan. Valitettavan usein tämän riskin arvioiminen on jäänyt liian pienelle huomiolle yrittäjän päätöksenteossa.

9.1 *Yritystoiminnan taloudellisten riskien hallinta ja kohtuullistaminen*

Yritysten investointien ja usein myös käyttöpääoman tarpeen rahoittaminen edellyttää yrittäjältä usein omavelkaisen takauksen antamista ja henkilökohtaisen omaisuuden panttaamista yritysvelkojen vakuudeksi. Yhtiömuodosta riippumatta yritysvelkojen vakuutena on usein muun muassa yrittäjän oma asunto.

Yrittäjäperheen käytössä olevan oman asunnon menettäminen konkurssin yhteydessä aiheuttaa suuria sosiaalisia paineita perheen sisäiselle eheydelle. Asunnon menettäminen on myös muutoin raskas ja koetteleva vaihe konkurssin seurauksena. Tästä syys-

tä on perusteltua pyrkiä rajaamaan yrittäjäperheen käytössä oleva asunto mahdollisimman pitkälti pois yritystoimintaan liittyvän riskin piiristä. Käytännössä eräät rahoittajat toimivat jo nyt näin. Muun muassa Finnvera on jo pitkään rajannut henkilökohtaisen vastuun sellaiseen määrään, jonka yrittäjä todennäköisesti pystyy hankkimaan ilman oman asunnon menettämistä. Vastaavaa käytäntöä on jossakin määrin myös eräissä vakuutusyhtiöissä.

Omavelkainen takaus on velalliselle ankara vastuuuoto, joka pysyy voimassa pantinkin realisoinnista huolimatta, jos velkapääomaa tai korkoa on vielä suorittamatta. Myös omavelkaisen takauksen käyttöä tulee pyrkiä rajaamaan.

Eräs keino omaan asuntoon kohdistuvan taloudellisen riskin vähentämiseksi on, että asunto saatetaan ns. suojaomaisuuden piiriin konkurssissa ja muussa pakkotäytäntöönpanossa. Tämä siis merkitsisi, että asuntoa ei voitaisi realisoida velallisen saatavien suorittamiseksi. Tällainen järjestely on ollut mahdollinen Yhdysvaltain osavaltioissa vuodesta 1978. Seitsemässä osavaltiossa asunto-omaisuus on kokonaan rajattu konkurssimenettelyn ulkopuolelle ja lukuisissa muissa rajaus on asetettu tiettyyn rahamäärään asti. Asunnon rajaaminen konkurssin ulkopuolelle vaikuttaa luonnollisesti niin rahoituksen saatavuuteen kuin sen hintaan. Yhdysvalloissa on lisäksi voimassa henkilökohtaisen konkurssin mahdollisuus, jossa konkurssissa velkojen maksuun käytetään vain konkurssihetkellä olevaa velallisen varallisuutta, eikä enää konkurssin jälkeen hänen saamiaan tuloja. Tällä on erityistä merkitystä velallisen mahdollisuuksille palata konkurssin jälkeen ns. normaalielämään ja esimerkiksi aloittaa uutta yritystoimintaa.

Oman asunnon saattaminen suojaosuuden piiriin tarkoittaisi Suomen oloissa merkittäviä muutoksia paitsi yritysrahoituksessa myös asuntoluototuksessa. Henkilökohtaisen konkurssin menettely taas merkitsisi nykyiseen velkajärjestelylakiimme verrattuna sitä, että luovuttaisiin viiden/kymmenen vuoden maksuohjelman vaatimisesta ehtona veroista kokonaan vapautumiselle. Huolimatta mahdollisten muutosten laajakantoisuudesta on aihetta selvittää

- **minkälaisia vaikutuksia on niin yritysten rahoittamisessa kuin asuntorahoituksessa asunnon rajaamiselle konkurssin ja muun pakkotäytäntöönpanon ulkopuolelle**
- **mahdollisuudet muuttaa suomalaista velkajärjestelyä siten, että luovuttaisiin velkavastuusta vapautumisen edellytyksenä maksuohjelman asettamisesta.**

Tämän lisäksi on lyhyemmällä aikajänteellä rahoitusmarkkinoiden itseohjauksena toteutettava toimenpiteitä, joilla ehkäistään oman asunnon panttaamisesta ja omavelkaisista takauksista toisinaan seuraavia kohtuuttomia riskejä. Tärkeää on, että rahoittajat tuntevat asiassa oman vastuunsa ja käyttävät osaamisensa vaihtoehtoisten riskienhallintamuotojen käyttöön, kuten nykyistä parempaan riskien analyysiin. Tässä tarkoituksessa esitetään, että

- **kohtuuttoman pitkien ja suurten vastuiden rajaamiseksi luottolaitokset rajaavat henkilökohtaisen vastuun (omavelkaisen takauksen) enintään 35 000 euroon ja välttävät yrittäjäperheen käytössä olevan vakituisen asunnon käyttöä yritysvelkojen vakuutena. Niissä tapauksissa, joissa yrityksistä huolimatta muuta velkojan aseman turvaamiskeinoja ei ole käytettävissä,**

velalliselle on erikseen tehtävä selväksi näiden vakuusmuotojen käyttöön liittyvät riskit ja ongelmat.

9.2 **Velkavastuiden kohtuullistaminen**

Joissakin tapauksissa yritystoiminnasta seuraavia taloudellisia vastuita ei ole mahdollista täyttää esimerkiksi tavanomaisilla palkkatuloilla ihmisen elinaikana. Tällaisissa tapauksissa mahdollisuus velkavastuiden kohtuullistamiseen jossakin määrin nykyisen lainsäädännön sallimaa pidemmällä on perusteltua.

Tämän vuoksi

- **velkajärjestelylain muuttamisen yhteydessä varmistetaan, että yrittäjien kynnys päästä velkajärjestelylain piiriin madaltuu.**
- **ulosottoperusteen vanhentumiselle säädetään hallituksen esityksen mukaiset vanhentumisajat.**

9.3 **Velallisen aseman parantaminen konkurssimenettelyssä**

Yrittäjän antamien henkilökohtaisten sitoumusten johdosta yrittäjän vastuu veloista ei usein pääty konkurssiin. Jos siis konkurssimenettelyssä omaisuuden realisointi ei riitä velkojen hyvittämiseen, yrittäjälle saattaa jäädä huomattaviakin vastuita jäljelle. Sen vuoksi on tärkeää sekä velkojille että yrittäjävelalliselle, että konkurssimenettelyn kohteena olevan omaisuuden myynti tuottaa velkojille mahdollisimman hyvän tuloksen.

Käytännössä on esiintynyt usein tilanteita, joissa konkurssimenettelyn kohteena oleva omaisuus on eri syistä myyty sen pidemmän välin markkina-arvoa alempaan hintaan.

Tämän vuoksi esitetään, että

- **velalliselle varataan konkurssimenettelyssä mahdollisuus pyytää konkurssiasiamiestä keskeyttämään omaisuuden realisointi, jos on ilmeistä aihetta epäillä, että omaisuuden arvo menettelyssä alittaa kohtuullisen käyvän arvon.**

Panttihuutokaupoissa saattaa käsillä olla tilanne, jossa ainoaksi halukkaaksi ostajaksi ilmoittautuu velkojapankki. On luonnollista, että tällaisessa tilanteessa pantin arvo muodostuu verraten alhaiseksi. Tässä ei sinänsä ole mitään huomautettavaa, jos muita halukkaita ostajia ei asianmukaisesti järjestetystä myyntitilanteesta huolimatta ilmaannu. Joissakin tapauksissa on kuitenkin käynyt niin, että lyhyehkön ajan sisällä pantin uutena omistajana pankki myy pantin huomattavasti ostohintaa korkeampaan hintaan. Voimassa olevan oikeuden mukaan myyntivoitto tulee pankin hyväksi, eikä se lyhennä velkojen määrää. Joissakin tapauksissa on syntynyt tilanteita, joissa lopputulosta ei voida pitää kohtuullisena. Tämän vuoksi esitetään, että

- **lakiin otetaan kohtuullistamissäännös, jonka mukaan velkojan lunastettua pantin itselleen ja myydessään sen lyhyehkön ajan kuluttua pantin lunastamisesta, on mahdollisesta myyntivoitosta kohtuullinen osa luettava velkojen lyhennykseksi milloin myyntivoittoa voidaan pitää huomattavana.**

10 Työvoiman saatavuus, tulopolitiikka ja työelämän sääntely

10.1 Työvoiman saatavuus

Yritykset lähes kaikilla toimialoilla kokevat rekrytointiongelmia tai suoranaista puutetta osaavasta työvoimasta. Työvoiman saatavuus on tällä hetkellä yksi pahimmista työllistämisen esteistä niille yrityksille, joilla on työn kysyntää.¹ Tarvitaan toimia, jotka lisäävät työvoiman tarjontaa keskimääräistä työssäoloaikaa pidentämällä. Vähintään yhtä tärkeitä ovat myös työvoimatarjonnan laatuun liittyvät seikat, eli koulutusjärjestelmän kyky vastata työelämän muuttuviin tarpeisiin. Kansallisten työvoimavarojen tehokkaan hyödyntämisen ohella on myös kehitettävä aktiivista maahanmuuttopolitiikkaa.

Työelämän kaaren pidentämisessä avainasemassa on eläkkeellesiirtymisiän pidentäminen. Suomessa työikäisten joukossa ainoastaan yli 55-vuotiaiden määrä on lähivuosina kasvussa ja nk. suuret ikäluokat ovat tulossa ikään, jolloin poistuminen työelämästä on nopeinta. Eläkkeelle siirtymisen ja muun työelämästä poistumisen ikää on pystyttävä kohottamaan nykyisestä. Avainasemassa tässä ovat eri eläkejärjestelmien maksujen ja etuuksien kehittäminen pitkään työssäoloon kannustaviksi.

Työssäoloaikaa voidaan pidentää myös sen alkupäästä. Kansainvälisten vertailujen mukaan erityisesti yliopistoissa opiskelevat suomalaisnuoret tulevat työmarkkinoille myöhään. Työhöntuloikää nostavat sekä yliopisto- tai korkeakoulupaikan löytämiseen keskimäärin menevä yli kahden vuoden aika että 6,5 vuoden keskimääräiset valmistumisajat. Tilanteen korjaamiseksi on kehitettävä tutkintojen sisältöjä, opinto-ohjausta ja pääsykoemenettelyä. Vielä tärkeämpää on opintotukijärjestelmän uudistaminen tehokkaaseen opiskeluun kannustavaksi.

Tietoon ja osaamiseen perustuvassa taloudessa työvoiman tarjonnan määrän turvaaminen ei sellaisenaan riitä kasvun turvaamiseen. Nykyisessä toimintaympäristössä parhain osaaminen vanhentuu nopeasti. Koulutusjärjestelmän on kyettävä vastaamaan työelämän tarpeisiin sekä nuorisoasteen että aikuis- ja täydennyskoulutuksen osalta.

Erytystä huomiota on kiinnitettävä nk. toisen asteen ammatilliseen koulutukseen. Samalla kun yli puolet yritysten tarvitseman työvoiman kysynnästä kohdistuu tällaisia tutkintoja suorittaneisiin henkilöihin heidän määränsä työmarkkinoilla vähenee nopeasti.

Elinikäisessä oppimisessa tärkeitä ovat sekä yhteiskunnan tarjoamat ja tukemat koulutusmahdollisuudet että omaehtoinen ja työnantajien järjestämä opiskelu. Molemmissa oppimisen muodoissa tarjonta on perinteisesti sovitettu suurten yritysten ja suurten organisaatioiden tarpeisiin. Tilannetta vaikeuttaa myös pienyritysten rajallinen kyky hyödyntää tarjolla olevia koulutuspalveluja: koulutusjärjestelmää ei tunneta riittävästi ja töiden järjestely pienyrityksissä voi olla hankalaa yrittäjän tai avainhenkilön ollessa koulutuksen ajan poissa työpaikalta.

Työllisyyden ja erityisesti pk-yritysten kilpailukyvyille on tärkeää, että yrityksen henkilöstön osaamisen ohella myös yrittäjän oma osaaminen pysyy kunnossa. Oppimisen menetelmiä on kehitettävä osaksi yrittäjän omaa työtä.

¹² PK-yritysbarometri, syksy 2002

Euroopan unionin laajentuessa itäiseen Keski-Eurooppaan tulee Suomen noudattaa mahdollisimman lyhyitä siirtymäaikoja uusien jäsenmaiden työvoiman maahanmuutolle. Euroopan unionin ulkopuolelta tulevan maahanmuuton määrää tulee lisätä hallitusti ja määrätietoisesti. Maahanmuuttajatyövoimaa tarvitaan sekä asiantuntijatehtävissä että muissa töissä, joissa on tällä hetkellä pulaa työvoimasta. Jälkimmäiseen ryhmään kuuluvat useat teollisuuden ja palvelualojen suorittavan työn tehtävät kasvukeskuksissa ja näiden lisäksi maa- ja puutarhatalouden työt eri puolilla maata. Hallittu maahanmuuton lisääminen helpottaa pahimpia työvoimakapeikkoja ja auttaa valmistautumaan hyvissä ajoin ikärakenteen murroksesta johtuvaan laajaan työvoimapulaan. Maahanmuuton hallinta edellyttäisi paitsi työvoiman lisätarjonnan suuntaamista työvoimapolusta kärsiville alueille, mutta myös suomalaisten työlakien ja vähimmäistyoehdojen tehokkaasti valvottua noudattamista.

Ehdotetaan, että

- **päätettyjen eläkeuudistusten vaikutusta keskimääräiseen työssäoloaikaan seurataan ja tarvittaessa eläke- ja muita tulonsiirtojärjestelmiä uudistetaan paremmin työhön kannustaviksi.**
- **nuorisoasteen, erityisesti korkeakoulututkintojen suorittamisen keskimääräistä ikää alennetaan sekä opintojen aloittamista tehostamalla että opintotukijärjestelmää uudistamalla**
- **luodaan kannustimia sekä nuorille että aikuisille toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittamista varten. Kannustimista viestitettäessä tuodaan esille mahdollisuudet elinikäiseen oppimiseen sekä väylästä päästä nopeasti kiinni työelämään.**
- **tuotetaan kouluttautumismalleja, jotka mahdollistavat yrittäjille ja pk-yritysten henkilöstölle opiskelun työpaikoilla osana omaa työtä.**
- **aikuiskoulutusta tarjoaville oppilaitoksille asetetaan erityinen pienyrittäjyyteen ja sen kilpailukyvyyn parantamiseen liittyvä kehittämistehtävä.**
- **yrittäjille ja pienyritysten henkilöstölle kohdistettava oppisopimuskoulutuksena tarjottava tutkintoon johtava ammatillinen lisäkoulutus vapautetaan kokonaan oppilaspaikkakiintiöistä.**
- **omaehtoisen ammatillisen lisäkoulutuksen rahoitus suunnataan jatkossa pääosin pienyritysten työvoimatarpeiden tyydyttämiseen.**
- **kasvukeskusten ja pahimmasta työvoimapolusta kärsivien toimialojen yritysten työvoimatarpeeseen on vastattava maahanmuuttoa hallitusti lisäämällä.**

Osaavan henkilöstön saamisen turvaamiseen liittyvien toimien ohella on pidettävä huolta pk-yritysten kilpailukyvyistä työnantajana. Yleensä pienet ja keski-suuret yritykset ovat suuriin yrityksiin verrattuna vähemmän tunnettuja. Kuitenkin pk-yritykset tarjoavat henkilöstölle monista syistä kilpailukykyisen työpaikan muihin vaihtoehtoihin verrattuna. Toisaalta pk-yritysten kilpailukyvyyn ylläpitäminen työnantajana ja kehittämistä vaativi-

en kohtien parantaminen edellyttävät myös järjestöltä aktiivisuutta. Pk-yritysten tekemiseksi entistä tunnetummaksi varteen otettavana työpaikkana ja kilpailukyvyyn edelleen kehittämiseksi Suomen Yrittäjät jatkaa vuonna 2002 aloitettua Pk-yritys hyvä työnantaja -hanketta.

10.2 Tulopolitiikka ja työelämän sääntely

Pk-yritysten ja erityisesti pienten alle 10 henkilön yritysten merkitys työnantajina on jatkuvasti kasvanut laman jälkeisinä vuosina. Yksityissektorin työnantajista valtaosa on pieniä yrityksiä. Huolimatta hyvästä talouskasvusta ja eurooppalaisittain nopeasta työttömyyden alenemisen vauhdista Suomen työttömyys on edelleen liian korkealla runsaan 9 prosentin tasolla (laaja työttömyys on kaksinkertainen). Talouskasvu ei siis yksin riitä työttömyyden alentamiseen, vaan tarvitaan muitakin toimia. Edellä on jo käsitelty työn verotuksen kehittämistä, sen lisäksi myös tulopolitiikassa noudatettujen palkankorotusmallien kriittinen tarkastelu sekä työlainsäädännön arviointi on aiheellista.

Tuloratkaisuissa pitkään noudatettu palkkamalli ei ole ainakaan suuren työttömyyden oloissa toiminut tarkoitetulla tavalla. Korottaessaan matalamman palkkatason töissä palkkoja suhteellisesti muita enemmän malli ei ole siirtänyt ihmisiä paremmin palkattuihin töihin ja tuottavuudeltaan paremmille aloille, vaan jättänyt monet työttömiksi.

- **Tuloratkaisuissa on siksi haettava palkkamalleihin uutta linjaa, joka ei johda matalan tuottavuuden työn häviämiseen, vaan joka yhdessä veroratkaisujen kanssa turvaa matalapalkkaisten ostovoiman kehityksen.**

Globaalit markkinat ja niiden nopea muutos on lisännyt tarvetta yritysکوhtaisiin työehtoja koskeviin järjestelyihin niin hyvin työnantajan kuin työntekijänkin näkökulmasta. Työnantajan näkökulmasta tällaisia seikkoja ovat muun muassa kysynnän vaihteluihin ja tuotannon järjestämiseen liittyvät asiat. Työntekijän näkökulmasta muun muassa työ- ja perhe-elämän yhteensovittamiseen liittyvät kysymykset. Näitä yritysten ja työntekijöiden lisääntyviä yksilöllisiä tarpeita on entistä vaikeampi tyydyttää ja ohjata yhteinäisin säännösin. Muun muassa sen johdosta monissa työehtosopimuksissa, kuten metallialan työehtosopimuksissa on lisätty mahdollisuuksia sopia työn tekemiseen liittyvistä asioista yritystasolla. Tätä kehitystä on edelleen syytä vahvistaa siten, että

- **siirretään edelleen päätöksentekoa työehtosopimustasolta yritystasolle. Palkankorotusten osalta tämä merkitsee, että yleiskorotusten osuuden tulee pienentyä ja yritysکوhtaisesti päätettävän osuuden kasvaa.**

Työlainsäädäntöä on, huolimatta vastikään toteutetusta laajasta työsopimuslain uudistamisesta, kyettävä arvioimaan ennakkoluulottomasti myös taloudellisesti vaikuttavana lainsäädäntönä. Myös eduskunta on edellyttänyt hallitukselta selontekoa seuraavan vaalikauden puoliväliin mennessä uuden työsopimuslain toimivuudesta. Vaikka työlait ovat perustehtävältään työntekijän suojanormistoa, niiden sisältö vaikuttaa yritysten taloudellisiin ratkaisuihin ja sitä kautta työllisyyteen. Kun suuret yritykset ovat entistä enemmän ulkoistaneet toimintojaan ja siirtäneet toiminnallista riskiään alihankintayrityksille ja sopimustoimittajille, on viimeksi mainituille, usein pienille yrityksille erityisen tärkeää, että niillä on käytettävissä riittävät mahdollisuudet järjestää työolot työehtosopimusten antamin valtuuksin (vrt. edellinen ponsi). Yksi osa tätä liikkumatiilaa on mahdollisuus varautua toimintaympäristön epävarmuuteen ja sopeutua nope-

asti muutoksiin. Niinpä

- **myös työnantajaliittoihin kuulumattomille yrityksille ja niiden työntekijöille tulee antaa samat yrityskohtaisen sopimisen mahdollisuudet kuin työnantajaliittoihin kuuluvilla yrityksillä on.**

Naisvaltaisilla aloilla lisäkustannuksia miesvaltaisiin aloihin verrattuna koituu äitiydestä sekä siitä, että naiset osallistuvat keskimäärin enemmän lasten hoitamiseen ja heillä näin ollen on poissaolopäiviä työstä miehiä enemmän. Siitä huolimatta, että työnantaja voi saada osittain korvatuksi äitiysvapaan ajan vuosilomakustannuksiaan, äitiydestä koituu edelleen naisvaltaisten alojen työnantajille lisäkustannuksia niin vuosiloman ker-
tymisestä kuin sijaisuusjärjestelyistä. Näin ollen

- **on edelleen jatkettava toimia, joilla voidaan jakaa näitä kustannuksia tasapuolisesti äidin ja isän työnantajan kesken.**

11 Julkisten palveluiden rakennemuutos ja asiakkaiden valinnanmahdollisuuksien lisääminen

Julkisten palveluiden saatavuus, laatu ja kustannustehokkuus vaikuttavat myös avoimen sektorin ja kansantalouden kilpailukykyyn. Erityisesti hyvinvointipalveluiden kysyntä kasvaa, kun väestö ikääntyy. Julkisten menojen kasvurajoitteet edellyttävät, että julkisten palveluiden rakenteita tarkastellaan avoimesti. Tavoitteeksi on asetettava joustava ja monipuolinen, eri tuottajia joustavasti hyödyntävä palvelujärjestelmä, jossa asiakkaiden valinnanmahdollisuudet korostuvat.

Palvelurakenteiden muutostarpeet koskettavat sekä valtion että kuntien vastuulla olevia palveluita. Usealla toimialalla ja useiden viranomaisten järjestämissä palveluissa rakenteita on jo uudistettu merkittävästi. Kehitystä, joka korostaa viranomaisten tehtäviä palveluiden järjestäjänä ja tilaajana, on edelleen vahvistettava. Tilaaja- ja tuottajaroolien erottaminen toisistaan tehostaisi järjestelmien poliittista ohjausta, tarjoaisi mahdollisuuksia aitoon asiakkaiden valintaan perustuviin malleihin ja loisi kasvun mahdollisuuksia yrittäjyydelle. Etenkin sosiaali- ja terveystalouden kohdalla rakenteiden kehittämisellä voitaisiin luoda edellytyksiä merkittävälle naisyrittäjyyden kasvuille.

Kuntien ratkaisut määrittelevät pitkälti peruspalveluiden tuotantorakenteen maassamme. Kuntien järjestämisvastuulla olevista palveluista suurimmat kehittämistarpeet ja -mahdollisuudet liittyvät sosiaali- ja terveystalouteen, jotka ovat tärkeitä kansalaisten hyvinvoinnille ja kansantalouden kehitykselle. Kuntia on rohkaistava hyödyntämään yksityistä palvelutuotantoa tehokkaasti ja laajasti. Strateginen ote palveluihin ja osaava julkisten hankintojen hoitaminen tuottavat kansalaisille laadukkaita palveluita edullisesti.

Kuntien omien ratkaisujen ohessa tarvitaan valtion toimenpiteitä. Palveluita käyttävälle asiakkaalle on annettava nykyistä suurempi vapaus valita, keneltä hän palvelun hankkii. Odotettavaa on, että peruspalveluidenkin kohdalla asiakkaiden tarpeet ovat jatkossa entistä yksilöllisempiä. Järjestelmiä on kehitettävä näistä tarpeista lähtien.

Palveluseteleiden hyödyntäminen on tarkoituksenmukainen tapa lisätä asiakkaiden valinnanmahdollisuuksia erityisesti sosiaali- ja terveystalouksissa. Palveluseteleiden laaja käyttöönotto edellyttää lainsäädännön muutoksia. Jotta asiakkaat saisivat täyden hyödyn palveluseteleihin liittyvistä mahdollisuuksista, kuntien oma palvelutuotanto on asetettava samaan asemaan vaihtoehtoisten palvelutuottajien kanssa.

Kolmannen sektorin toiminta on tärkeä osa hyvinvointijärjestelmäämme. Kolmannen sektorin tukemisesta on kuitenkin aiheutunut rakenteellisia ongelmia palvelumarkkinoiden kehittymiselle. Yhteiskunnan tuki kolmannelle sektorille on selvästi ohjannut kuntien palveluhankintoja. Yksityisten tuottajien kannalta tuet merkitsevät yritystoiminnan aloittamisen esteitä ja kilpailun vääristymistä. Jotta hyvinvointipalvelut voisivat kehittyä markkinaehtoiseen suuntaan, kaikkien palvelutuottajien on oltava samassa asemassa. Julkisilla tuilla ei saa olla kilpailua vääristävää vaikutusta. Tuet tulee kanavoida mahdollisuuksien mukaan suoraan palveluiden käyttäjille esimerkiksi palvelusetelienä.

Samalla kun kunnille on annettava uusia välineitä palvelurakenteiden kehittämiseen, on pidettävä huolta siitä, että yksittäiset hankinnat tehdään voimassa olevien säännösten edellyttämällä tavalla. Nykyinen valvontajärjestelmä on osoittautunut osittain riittämättömäksi. Tarvitaan uusia menettelyitä, jotka tehostavat julkisia hankintoja koskevien säännösten noudattamista.

- **Julkista sektoria, ennen muuta kuntia, on ohjattava kehittämään julkisten palveluiden rakenteita. Palvelurakenteita on kehitettävä strategisesti hyödyntäen yksityisen palvelutuotannon mahdollisuuksia. Viranomaisten on siirryttävä tilaaja-tuottaja -malliin palveluiden järjestämisessä ja kehitettävä laskentajärjestelmiä eri vaihtoehtojen kustannusten vertailemiseksi.**
- **Asiakkaiden valinnan merkitystä on lisättävä erityisesti sosiaali- ja terveyspalveluiden tuotannossa. Palvelusetelien käyttöön liittyvät lainsäädännölliset puitteet on selkiytettävä. Julkisen sektorin oma tuotanto on asetettava samaan asemaan vaihtoehtoisten tuottajien kanssa silloin, kun palvelusetelijärjestelmä otetaan käyttöön.**
- **Raha-automaattiyhdistyksen investointiavustuksia ei tule kanavoida toimialoille, joilla on yksityistä palvelutuotantoa. On valmisteltava muutokset, jotka mahdollistavat Raha-automaattiyhdistyksen tuen kanavoinnin kilpailuneutraalisti suoraan asiakkaille palvelusetelienä.**
- **Julkisia hankintoja koskevien säännösten noudattamista on tehostettava esimerkiksi luomalla oikeudenkäyntiä kevyempi lautakunta -tyyppinen elin, joka antaisi suosituksia hankinnoissa noudatettavista menettelyistä ja/tai sallimalla yrittäjiä edustaville järjestöille mahdollisuus panna vireille kanteita hankintalain mukaisissa oikeudenkäynneissä.**

12 Rahoitusmahdollisuuksien parantaminen

12.1 *Rahoitusmarkkinoiden toiminnan tehostaminen*

Suomessa kahden suurimman pankin osuus pk-yritysten rahoituksessa on yli 80 prosenttia. Markkinoita voidaan siten kilpailututkimuksen termein luonnehtia voimakkaan oligopolistiseksi. Näin voimakkaasti keskittyneillä markkinoilla tutkimusten mukaan kilpailu ei ole riittävää, josta syystä hinnat pyrkivät selkeästi kohoamaan täysin avoimeen kilpailutilanteeseen verrattuna. Englannissa on vastaavasta syystä sikäläinen rahoitustarkastus tehnyt vertailevia selvityksiä pankkien hinnoittelusta. Näin on tehty, vaikka pankkien keskittyminen on Englannissa huomattavasti vähäisempää kuin Suomessa, sillä siellä on 4 – 5 suurta pankkia yrityksiä rahoittamassa.

Suomen Yrittäjien tekemien selvitysten mukaan erityisesti pankkien perimät erilaiset toimitusmaksut ovat kallistuneet huomattavasti viime aikoina. Näistä on tullut myös paljon valituksia yrityksistä. Vapaasti toimivilla markkinoilla ainoa keino hintojen nousun hillitsemiseksi on markkinoiden toimivuuden parantaminen. Tästä syystä on paikallaan, että Suomessakin Rahoitustarkastus tekee samanlaisia vertailuseelvityksiä kuin Englannin rahoitustarkastus ja julkistaa niitä määräajoin. Suomen Rahoitustarkastusta koskevassa laissa ei ole nimenomaista velvoittavaa säännöstä tästä, mutta laki antaa Rahoitustarkastukselle kyllä mahdollisuuden tehdä tällaisia selvityksiä.

Tästä syystä ehdotetaan, että

- **Rahoitustarkastus tekee vertailevia selvityksiä suomalaisten pankkien tarjoamien palveluiden ja yrityksille antaman rahoituksen hinnoittelusta. Näitä selvityksiä tulee myös määräajoin julkistaa.**

12.2 *Tarve broker-toiminnalle julkisessa rahoituksessa*

Suurilla yrityksillä on erityiset organisaatiot, jotka hakevat yrityksen tarkoituksiin mahdollisimman optimaalista rahoitusta. Samaa tarkoitusta varten on markkinoilla muutamia konsulttiyrityksiä, jotka palvelevat suuria ja merkittävimpiä keskisuuria yrityksiä Suomessa. Yrityksen koon kasvaessa tällaista osaamista pyritään hankkimaan myös keskisuurten yritysten käyttöön. Henkilökunnan hankkiminen on kuitenkin kallista ja tästä syystä varsinaisen osaavan henkilöstön palkkaaminen edellyttää jo huomattavaa yrityskokoa. Näin ollen pienissä yrityksissä ja huomattavassa osassa keskisuuriakin yrityksiä varsinainen erikoistunut rahoituksen osaaminen on jäänyt vähäiseksi.

Julkisen erityisrahoituksen tehtävänä on markkinapuutteiden täyttäminen. Tätä tarkoitusta varten julkisessa erityisrahoituksessa yleensä annetaan joko lainoja tai takauksia. On olemassa finanssipalveluyrityksiä, jotka vertailevat rahoituskustannuksia asiakkaiden puolesta. Yleensä tällaisia palveluja on tarjolla suuremmille yrityksille. Tulee selvittää missä määrin tällaisia palveluja tarvitsevat myös pienet yritykset ja onko tällaisten palveluiden tarjoajista puutetta markkinoilla.

Tämän vuoksi ehdotetaan, että

- **kauppa- ja teollisuusministeriö selvittää onko tarvetta ja voidaanko Finnveralle antaa yhdeksi markkinapuutteita täydentäväksi tehtäväksi toimiminen pk-yritysten brokerina rahoitusmarkkinoilla.**

12.3 *Perustettavan yrityksen rahoitus*

Tehtyjen selvitysten mukaan rahoitus ei yleisesti ole ongelma suomalaisille pk-yrityksille. Kuitenkin se on ongelma tietyissä tilanteissa oleville yrityksille, joista yleisin ongelmatilanne on yrityksen perustaminen. Tällöin yrityksellä ei ole toiminnan kautta tulevaa tietoa yrityksen kannattavuudesta ja rahoitustilanteesta, jolloin yksityiset rahalaitokset ovat suhteellisen haluttomia ottamaan riskiä uudesta yrityksestä.

Uuden yritystoiminnan merkittäviksi rahoituskeinoiksi ovat kehittyneet Finnveran rahoitustuotteet, pienyrityslaina ja naisyrittäjälaina sekä työttömillä myös työministeriön myöntämät starttirahat. Saksassa vastaavaan tarpeeseen annettava rahoitus on huomattavasti pitkäaikaisempi kuin Suomessa. Lisäksi siellä käytössä olevien rahoitustuotteissa on myös yhdistetty Suomen pienlainojen ja starttirahan elementtejä. Finnveran lainoja tulee kehittää vieläkin houkuttelevammiksi muun muassa pidentämällä laina-aikoja nykyisestä sekä harkitsemalla tuotteiden yhdistämistä.

Tämän vuoksi,

- **Finnveran pienlainaa ja naisyrittäjälainaa tulee kehittää siten, että laina-aikaa pidennetään 20 vuoteen ja ensimmäisen viiden vuoden aikana ei lainaa lyhennetä lainkaan. Lisäksi tulee yhdistää starttiraha pien- ja naisyrittäjälainaan yrityksen perustamisvaiheen rahoituksessa.**

12.4 *Yrityksen kasvun rahoitus*

Perustettavan yrityksen ohella yrityksen kasvuvaihe on tyypillinen tilanne, jossa ilmenee edelleen rahoitusvaikeuksia muun muassa vakuuksien puuttumisen johdosta.

Julkisen riskirahoituksen yksi keskeinen tehtävä on yrityksen kasvun rahoittaminen, mikä kuitenkin ei ole onnistunut toivotulla tavalla. Tässä asiaa auttaisi erityisrahoitusjärjestelmän yksinkertaistaminen.

Aiemmin Keran yhteydessä ollut julkinen pääomasijoitus on siirretty tehtyjen päätösten mukaisesti Finnveran ulkopuolelle. Finnvera on kuitenkin se julkinen rahoituslaitos Suomessa, jonka yrittäjät tuntevat ja joihin heillä on kontakti. Muut julkiset erityisrahoituslaitokset ovat huomattavasti etäämmällä toimivista pk-yrityksistä ja tuntemattomampia kentällä. Sitralalla ja Teollisuussijoituksella ei ole vastaavia alueorganisaatioita käytettävissä. Lisäksi Finnveralla on hyvin toimiva ja tehokas yritystutkimus käytössään ja usein jo asiakassuhde valmiina kasvun rahoitusta hakeviin yrityksiin.

Aiemmin tehty päätös irrottaa kokonaan julkinen pääomasijoitustoiminta pois Finnverasta on ollut virheellinen ja se tulee korjata siten, että julkinen riskirahoitus kootaan Finnveran yhteyteen. Tällöin Finnvera pystyy tarjoamaan yrityksille lainaa, takauksia ja riskirahoitusta. Tehdyn kansainvälisen vertailun mukaan julkinen pääomasijoitus on

yleensä sijoitettu Finnveran kaltaisten julkisten erityisrahoituslaitosten yhteyteen. Näin ollen tällainen ratkaisu olisi kansainvälisen käytännön mukainen.

Tämän vuoksi ehdotetaan, että

- **julkinen pääomasijoitustoiminta kootaan yhteen ja sitä harjoitetaan tukeutuen Finnveran alueorganisaatioon.**

13 Innovaatiot, kansainvälistyminen ja markkinointi

13.1 *Julkinen rahoitus tutkimus- ja tuotekehitystyössä*

Suomen menestys on perustunut osaamispanostuksiin ja panostuksilla tutkimukseen ja tuotekehitystyöhön. Asemien säilyttäminen ja vahvistaminen edellyttävät myös panostusten kasvattamista.

Julkisen rahoituksen osuus yritysten tutkimus- ja kehitystoiminnan kustannuksista on kansainvälisesti alhainen. Suomessa julkisen rahoituksen osuus yritysten tässä tarkoitusta toiminnasta on vain noin 5 prosenttia, kun se EU- ja OECD-maissa on keskimäärin 10 prosenttia. Rahoitusosuus tärkeimmissä kilpailijamaissamme vaihtelee 8 - 13 prosentin välillä. Verrattaessa eri maissa toimivien yritysten kilpailukykyedellytyksiä näin suurella erolla julkisen vallan panostuksessa tutkimus- ja tuotekehitykseen on merkitystä.

Jos lähdetään kansallisesta kilpailustrategiasta, jonka mukaan Suomi on korkean osaamisen ja korkean teknologian maa, edellä kuvattu ero on ilmeisessä ristiriidassa valitun strategian kanssa. Nykykäytännöstä on jo nyt ollut seurauksena se, että monet yrityksistä eivät panosta riittävästi pitkäjänteiseen tutkimus- ja kehitystoimintaan.

Näistä syistä tulee,

- **asettaa tavoitteeksi, että julkinen rahoitus yritysten tutkimus- ja kehitystoiminnan kustannuksista nousee asteittain OECD-maiden keskitasoon, joka on noin 10 prosenttia ko. kustannuksista. Yrityksiä kannustetaan ja aktivoidaan nykyistä pitkäjänteisempään tutkimus- ja kehitystoimintaan. Lisärahoituksen suuntaamisessa otetaan huomioon erityisesti pk-yritysten tarpeet saada asiantuntija-apua uusien innovaatioiden saattamiseksi markkinakelpoisiksi.**

13.2 *Kansainvälistymisen edistäminen*

Yritysten vientiä ja kansainvälistymistä pohtineen toimikunnan tuoreet ehdotukset ovat hyviä ja kannatettavia. Toimikunta tarkasteli asiaa kattavasti ja ehdotti muun muassa kansainvälistymiseen liittyvän informaation keskittämistä ja kansainvälistymisen edistämisen organisaatioiden yhteistyön tiivistämistä. Toimikunnan ehdotuksia on jo aloitettu toteuttamaan, mutta ne eivät ole vielä läheskään kaikki toteutuneet. Nämä konkreettiset ja laajaan asiantuntijajoukon kuulemiseen perustuvat toimenpide-ehdotukset tulee toteuttaa kokonaisuudessaan suomalaisten yritysten viennin edellytysten parantamiseksi.

Toistuvasti yritykset viestittävät vientimarkkinoilta sitä, että muiden maiden yritykset saavat paremmin takauksia ja rahoitusta omaan vientiinsä. Tällaisia viestejä tulee myös Suomen lähialueilta, erityisesti entisen Neuvostoliiton alueella toimivilta yrityksiltä. Toisaalta näyttää siltä, että suomalaiset yritykset eivät hae kansainvälisiä riskirahoitusmahdollisuuksia yhtä innokkaasti näihin maihin tapahtuvan viennin rahoitukseen kuin eräiden muiden maiden yritykset. Tämä johtuu ilmeisesti tiedon puutteesta. Tanskassa on myös sikkäläisen ulkoministeriön rahoittamana toimiva Invest-Öst -järjestelmä, jos-

sa tuetaan vahvasti tanskalaisten yritysten investointeja Itä-Euroopan maihin. Tämä on johtanut tanskalaisten pk-yritysten merkittävään etabloitumiseen Suomen lähialueiden markkinoille. Tanskalaiset yritykset ovat näin saaneet julkisen riskinoton kautta markkinaosuutta ja kilpailuetuutta niillä markkinoilla, joilla suomalaiset yritykset luontaisesti toimivat.

Edellä olevan vuoksi esitetään, että

- **vienninedistämistoimikunnan tekemät ehdotukset toteutetaan pikaisesti.**
- **tehdään selvitys suomalaisten organisaatioiden tarjoamien julkisten viennin takaus- ja rahoitusjärjestelmien kilpailukyvystä suhteessa keskeisiin kilpailijamaihin sekä luodaan suomalaisille yrityksille samat mahdollisuudet etabloitua lähimarkkinoille kuin tanskalaisilla yrityksillä on Invest-Öst -järjestelmän puitteissa.**

13.3

Markkinointiosaamisen parantaminen

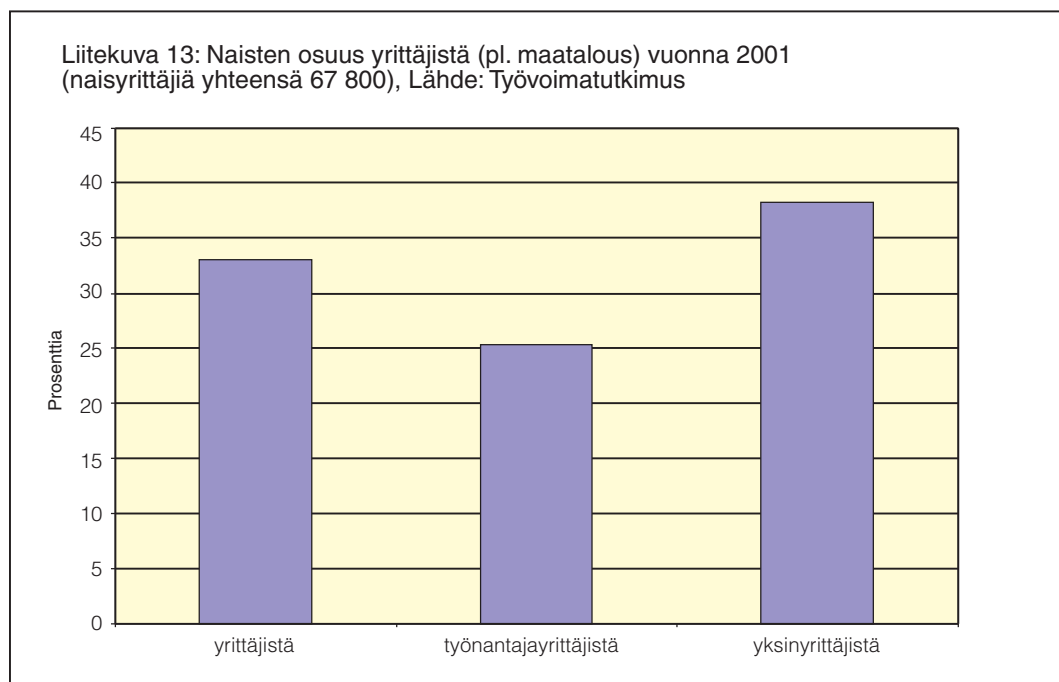
Suomalaisten yritysten perinteinen ongelma on pitkään ollut markkinointiosaamisen heikkous, kun taas tekninen osaaminen ja organisaatioiden tehokkuuden kehittäminen ovat olleet yleensä hyvällä tasolla. Lisäksi uutta teknologiaa on omaksuttu verraten nopeasti. Sen sijaan joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta markkinoinnissa on jääty kauaksi jälkeen maailman johtavista maista ja parhaista yrityksistä. Suomessakin markkinointiosaaminen on kehittynyt, mutta samaan aikaan sitä on kehitetty ripeästi myös muissa maissa.

Markkinointi ja sen osaamisen puute on yleisesti tunnustettu keskeiseksi ongelmaksi suomalaisissa yrityksissä edelleenkin. Tämä näkyy myös toistuvasti barometreissa tehdyissä haastatteluissa. Siitä huolimatta erilaisissa yritystoiminnan edistämishjelmissä ei asiaan juurikaan, muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta, ole puututtu. Pohjois-amerikkalaisissa yritystoiminnan edistämishjelmissä sekä informaatiojärjestelmissä markkinointi on selkeästi suuremmalla määrällä ja painokkaammin esillä kuin Suomen ohjelmissä ja informaatiojärjestelmissä. Asian ratkaisu on katsottu Suomessa kuin automaattisesti syntyvän uuden sukupolven entistä paremmalla koulutuksella. Koulutus toki auttaa ja nuoremmat koulutuksesta tulevat sukupolvet ovat jo selvästi paremmin tietoisia markkinoiden merkityksestä ja osaavat keskeisimmät markkinoinnin keinot, mutta se ei riitä. Tästä syystä esitetään, että

- **yritystoiminnan edistämishjelmiin, aloittaville yrittäjille sekä jo toimiville yrityksille suunnattuihin tietopaketteihin sisällytetään huomattavasti enemmän tietoa markkinointiosaamisesta ja yleensäkin markkinoiden vaatimuksista.**
- **yhteiskunnan panostusta markkinointiosaamisen parantamiseen kasvatetaan teknologian ja yritystoiminnan kehittämiseen varattujen julkisten menojen puitteissa niitä uudelleen suuntaamalla.**

14 Naisyrittäjyys

Naisten osuus työelämän avainpaikoilla ei vastaa naisten osuutta työelämässä. Työsuhteessa työelämän tasa-arvo on osoittautunut tässäkin suhteessa vaikeaksi toteuttaa. Yrittäjyys sitä vastoin tarjoaa mahdollisuuden palkkasuhteita joustavammin toteuttaa osaamistaan ja kokemustaan vastaavia haasteita. Tämä on lisännyt yrittäjyyden kiinnostavuutta naisten keskuudessa (liitekuvat 10 ja 13). Yhteiskunnallinen tarve naisyrittäjien lisäämiseksi puolestaan liittyy yrittäjyyden yleisen kasvutarpeen ohella erityisesti palvelusektorin kasvutarpeeseen, tällä sektorilla naisyrittäjien osuus on perinnäisesti tuntuva.

Naiseus tuo yrittäjyyteen monia vahvuuksia, mutta myös erityisesti perhe-elämään liittyviä esteitä. Näiden esteiden vähentäminen on tärkeää naisyrittäjyyden lisäämiseksi Suomessa. Vaikka äitiyteen ja yrittäjyyteen liittyviä ongelmakohtia ei voida täysin ratkaista – esimerkiksi raskauden tai lapsen sairauden johdosta yrityksestä poissaolevan yrittäjän työpanosta on vaikea korvata – voidaan kuitenkin taloudellisin panostuksin jossakin määrin helpottaa yrittäjyyden ja perhe-elämän yhteensovittamista.

Tällaisia toimenpiteitä ovat esimerkiksi seuraavat:

- **maksuvapaus YEL-vakuutusmaksusta ilman eläketurvan menettämistä äitiysloma-, vanhempainloma ja hoitovapailta (vrt. TEL, jossa maksuvapaus).**
- **verovähennysoikeus yrittäjän palkatessa sairaalle lapselleen kotiin hoitaja (vrt. työntekijällä palkallinen oikeus jäädä 1 - 4 päivän ajaksi hoitamaan sairasta alle 10-vuotiasta lasta)**

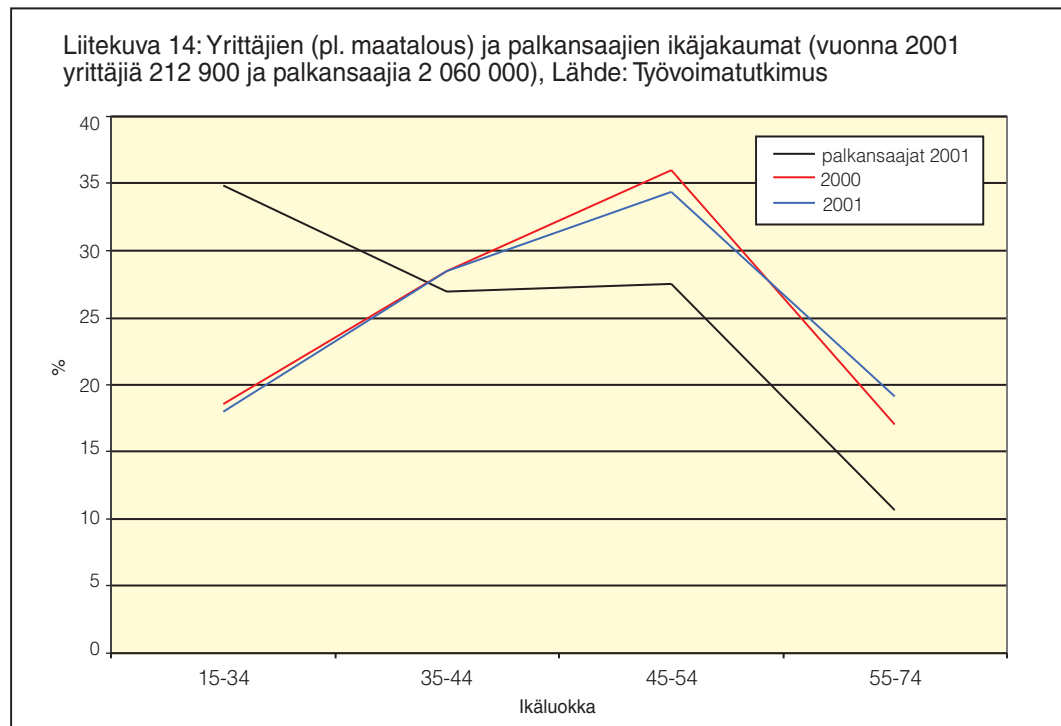
Naisten yrittäjyyttä on pyritty tukemaan myös rahoitusmarkkinoita kehittämällä lähinnä Finnveran toimesta niin, että naisille on myönnetty erityistä naisyrittäjyyslainaa. Tämä laina on osoittautunut toimivaksi rahoitusmarkkinoita täydentäväksi keinoksi. Nykyiset kiintiöt näille erityislainoille uhkaavat kuitenkin jäädä liian niukoiksi. Tämän vuoksi,

- **tulee huolehtia siitä, että Finnvera Oyj:lle turvataan riittävät resurssit naisyrittäjälainojen myöntämistä kysyntää vastaavasti.**

15 Sukupolven/omistajanvaihdosten edistäminen

15.1 Merkittävä rakennemuutos

Yrittäjät ovat työntekijöitä iäkkäämpiä (liitekuva 14). Vuonna 1997 yrittäjien keski-ikä oli 46-vuotta. Tämä merkitsee, että seuraavan kymmenen vuoden aikana noin 70 000 – 80 000 yritystä tulee siihen tilanteeseen, jossa jatkajan löytäminen yritykselle tulee ajankohtaisiksi nykyisen yrittäjän siirtyessä eläkkeelle tai muutoin lopettaessa yritystoimintaansa iän johdosta.

Näiden omistajanvaihdosten onnistuminen on erittäin merkittävä asia tulevaisuuden talouskasvun ja työllisyyden kannalta. Jos yritykselle ei löydy jatkajaa, tämä merkitsee usein yritystoiminnan loppumista. Yritystoiminnan loppuminen merkitsee siihen liittyvän osaamispääoman häviämistä ja työpaikkojen menetyksiä. Sukupolven/omistajanvaihdosten edistämisen onnistuminen on lähivuosikymmenen suurimpia yrittäjyyteen liittyviä haasteita.

Keskeisin pulma omistajanvaihdosten onnistumiselle on ylipäänsä jatkajan löytäminen yritykselle. Tähän puolestaan vaikuttaa se, millä tavoin yrittäjyys ja sen kiinnostavuus yhteiskunnassa kehittyvät. Jatkajan löytyminen ei kuitenkaan vielä merkitse ongelman ratkaisua, sillä myös omistajanvaihdoksen on oltava sekä luovuttajan että vastaanottajan kannalta mielekäs. Tässä suhteessa yhteiskunnan järjestelmissä, etenkin verotuksessa on vielä kehittämistä.

On syytä korostaa, että esimerkiksi verotukselliset toimet eivät yksin ratkaise onnistuneiden sukupolven/omistajanvaihdosten toteuttamista siinäkin tapauksessa, että jatkaja on löytynyt. Yrittäjien tiedot sukupolvenvaihdoksen toteuttamisen mahdollisuuk-

sista ja siihen liittyvästä lainsäädännöstä, sopimuksista, omaisuuden arvostuskysymyksistä ym. ovat yleisesti hyvin puutteellisia. Tässä suhteessa eri organisaatioiden on tehostettava toimintaansa sukupolvenvaihdoksiin liittyvän tietouden levittämiseksi. Tässä ohjelmassa ei kuitenkaan puututa lähemmin näihin kysymyksiin.

15.2 **Sukupolvenvaihdoshuojennusten ulottaminen myös muihin omistajavaihdoksiin**

Etenkin osakeyhtiömuotoisiin yrityksiin otetaan nykyisin vähemmistöosakkaiksi nuoria osajia, jotka osakkuutensa myötä sitoutuvat yhtiöön vahvemmin kuin perinteisessä työsuhteessa työskentelevät. Halukkaita jatkajia yritystoiminnalle voi löytyä myös muulla tavoin. Kun yrittäjälle tulee ikääntyessään tarve saada korvaus omasta elämäntyöstään, on yrityksen myynti tällaisille ulkopuolisille tahoille yleensä sukupolvenvaihdoksen toteuttamistapa, jos lähisukulaisjatkajia ei ole käytettävissä.

Muissa kuin lähisukulaisten välisissä luovutuksissa ei kuitenkaan ole käytettävissä samoja luovutusvoittoverohuojennuksia kuin luovutettaessa yritystoimintaa TVL 48.1 §:n 3-kohdassa lueteltujen lähisukulaisten välillä. Kyseeseen tulevat lähinnä vain lahjaverohuojennukset, joihin ei edellytetä lahjansaajan ja lahjoittajan välistä sukulaissuhdetta. Koska yritysten katoaminen sukupolvenvaihdosten yhteydessä on kuitenkin valtiontalouden kannalta huonoin vaihtoehto, tulee yritystoiminnan siirtoa sekä työpaikkojen ja investointien jatkuvuutta turvaavia lievennyksiä laajentaa myös muihin kuin lähisukulaisten välisiin sukupolvenvaihdoksiin.

Tämän vuoksi

- **yritystoiminnan jatkamisedellytysten turvaamiseksi tulee myös perheen ulkopuolisille sukupolvenvaihdosluovutuksille myöntää vastaava luovutusvoittoverohuojennus kuin TVL 48.1 §:ssä tarkoitettujen lähisukulaisten välisille siirroille. Huojennusten rajaaminen sukupolvenvaihdostilanteisiin voisi tapahtua soveltamalla luovuttajaan ja luovutuksensaajaan vastaavia omistusaika- ja omistusosuusedellytyksiä kuin lähisukulaisluovutuksissa. Vastaavasti myös tällaisiin sukupolvenvaihdoksiin tulee soveltaa samoja siirtyvän omaisuuden arvostamiseen ja varainsiirtoverotukseen liittyviä huojennuksia, joita edellä on esitetty lähisukulaisten välisiin sukupolvenvaihdoksiin.**

15.3 **Perintö- ja lahjaverotuksen muutokset**

Perheyrietyksiä katoaa yrittäjäkannan vanhetessa siitä huolimatta, että yritystoiminnan sukupolvenvaihdoksille myönnetään eräitä helpotuksia. Vaihdokset tehdään usein lahjanluonteisina kauppoina, jotta jatkajan velkataakka ei nouse kohtuuttoman suureksi. Jatkaja maksaa kuitenkin lahjaveron, jos vastike on alle puolet yrityksen käyvästä arvosta. Arvo on korkeampi kuin varallisuusverotuksessa, jossa yritysomaisuudesta luetaan veronalaisiksi varoiksi 30 prosenttia. Sukupolvenvaihdosten yhteydessä on maksettava myös varainsiirtovero, jos luovutuksessa siirtyy kiinteistöjä tai arvopapereita.

Erittäisen ongelmallista sukupolvenvaihdos on yksityisen elinkeinonharjoittajan siirtäessä yrityksen seuraajalleen. Yksityisen elinkeinotoiminnan luovutus verotetaan luovuttajan normaalina verollisena liiketapahtumana siinäkin tapauksessa, että luovutus

tehdään sukupolvenvaihdostarkoituksessa. Yhtiömuotoisen yrityksen ja maatalousomaisuuden sukupolvenvaihdosluovutus voi sen sijaan kokonaan vapautua luovutusvoittoverosta eräin omistusaika- ja omistusosuusedellytyksin.

Näistä syistä ehdotetaan, että

- **sukupolvenvaihdosten edistämiseksi yritysomaisuuden arvostussäännöksiin tulee perintö- ja lahjaverotuksessa soveltaa samoja huojennuseriaatteita kuin varallisuusverotuksessa. Eri yritysmuotojen erot tulee myös poistaa myöntämällä yksityisen elinkeinotoiminnan luovutuksille vastaava verovapaus kuin yhtiömuotoisen toiminnan ja maatalouden luovutuksille sekä luopua varainsiirtoverosta silloin, kun kiinteistö- ja arvopaperisiirrot liittyvät sukupolvenvaihdosluovutuksiin.**

16 Aluekehitys

Käynnissä oleva alueellinen keskittyminen kaventaa lukuisten yritysten toimintamahdollisuuksia ja heikentää hitaammin kehittyvien alueiden ihmisten toimeentuloedellytyksiä. Kun väestö muuttaa kasvualueille, muuttotappioalueiden yritysten asiakaskunta supistuu ja yritysten koko olemassaolo joutuu uhatuksi. Hyvin voimakkaasta keskittymisestä saattaa seurata pitkäaikaisia ongelmia alueiden elinkeino- ja yhteiskuntarakenteelle. Myös mahdollisuudet hallittuihin sukupolven- ja omistajanvaihdoksiin heikkenevät, jos huomattavan monen alueen kehitysennuste on huono. Näistä syistä tasapainoisempaan aluekehitykseen tähtäävät toimet ovat myös yrittäjien kannalta tarpeellisia.

Terveitä ja kestäviä rakenteita sekä pysyviä työpaikkoja voidaan luoda vain elinvoimaisen yritystoiminnan kautta. Yrittäjyyden ja osaamisen yhdistäminen on aluepoliittisten toimien peruslähtökohta. Tarvitaan johdonmukaista, yleisesti pk-yritysten toimintaedellytyksiä vahvistavaa elinkeino-, talous-, ja veropoliittikka. Se mikä vahvistaa pk-yritysten toimintaedellytyksiä yleisesti, vahvistaa myös alueellisia yritystoiminnan edellytyksiä.

Hyvinkin suunnitellut tasapainoisempaa aluekehitystä tukevat toimet saattavat kuitenkin aiheuttaa yhteiskunnalle lisäkustannuksia siihen nähden, että markkinat toimisivat täysin ilman ohjailua. Yrittäjät näkevät mahdolliset kohtuulliset lisäkustannukset kuitenkin perustelluksi sosiaalisesti eheän maan ylläpitämiseksi ja rakentamiseksi. Aluekehitystoimien tulee kuitenkin olla mahdollisimman tehokkaita ja aiheuttaa siten mahdollisimman pieniä lisäkustannuksia. Tämä toteutuu, kun toimet rakentuvat alueiden oman aktiivisuuden, yrittäjyyden ja mahdollisimman kestäväen yritystoiminnan varaan.

16.1

Valtion talousarvion aluekehitysvaikutusten arviointi

Alueiden kehitykseen vaikutetaan kaikilla yhteiskunnan voimavaroja suuntaavilla päätöksillä, miellettiinpä ne aluepoliittisiksi tai ei. Nykyisen järjestelmän ongelma on, että eri toimenpiteiden vaikutuksia ei arvioida pitkäjänteisesti ja kokonaisvaltaisesti. Tämä edellyttää, että yhteiskunnallisen päätöksenteon aluekehitysvaikutusten seuranta parannetaan.

Valtion budjetti on aluekehitykseen vaikuttavista yhteiskunnan resurssien kanavoinnin välineistä tärkein. Tällä hetkellä budjetissa ei ole erillistä arviota tulo- ja menoarvion vaikutuksista aluekehitykseen, vaan aluekehitysvaikutuksia on arvioitu vaihtelevasti kunkin ministeriön budjettilohkon kohdalla.

Edellä mainituista syistä esitetään, että

- **kuhunkin valtion budjettiin sisällytetään arvio budjettikokonaisuuden vaikutuksista aluekehitykseen ja että kunkin ministeriön kohdalla esitetään vastaava selvitys asianomaisen ministeriön toimien vaikutuksista.**

16.2

Aluekehityshallinto

Aluekehitysjärjestelmän hallintoon kaivataan lisää yhteistyötä ja selkeyttä. Pk-sektorin kannalta kokonaisuus on sekava, eivätkä käytössä olevat keinot aina kohdennu pk-yritysten kannalta tarkoituksenmukaisesti. Pk-sektori on otettava nykyistä määrätietoemmin toimien painopistealueeksi. Selkeyttä on lisättävä eri tahojen yhteistyötä tehostamalla ja uudistamalla viranomaisorganisaatioiden rakenteita.

Tämän vuoksi esitetään, että

- **merkittävimmät alueelliset rahoitus- ja tukimuodot sekä alueellisen elinkeinopolitiikan ohjaaminen keskitetään kauppa- ja teollisuusministeriön vastuulle.**
- **perustetaan työ- ja elinkeinoministeriö (ks. jakso 3).**

16.3

Yritysten rahoitusvälineiden painopisteet

Nykyisin omaksuttu linjaus eli panostaminen osaamiseen ja innovaatioiden edistämiseen on oikea. Tätä peruslinjausta ei ole syytä muuttaa, mutta eri rahoitusvälineiden keskinäistä suhdetta on arvioitava jatkuvasti. Odotettavissa on, että nykyisen rahastokauden jälkeen vuoden 2006 lopussa alueellisen elinkeinopolitiikan välineistöä joudutaan uudistamaan radikaalisti ja aluekehitykseen käytettävissä olevat resurssit niukkevat. Senkin vuoksi on välttämätöntä pyrkiä siihen, että kansalliset rahoitusvälineet olisivat mahdollisimman tehokkaita ja kilpailukykyisiä.

Rahoitusvälineiden keskinäisistä painotuksista päätettäessä on pidettävä huolta myös yritysten investointeihin tarkoitettujen tukien riittävydestä. Suorilla tuilla on koettu olevan investointien ja työllisyyden edistämisen kannalta keskeinen merkitys. Erityisen tärkeitä investointituet ovat siksi, että ne edistävät tehokkaasti investointien käynnistymistä.

Jotta kaikilla Suomen alueilla olisi omista lähtökohdistaan hyvät mahdollisuudet päästä osallisiksi teknologiarahoituksesta, on pidettävä huolta siitä, että maakuntien yritykset pääsevät tehokkaasti hyödyntämään teknologiarahoitusta. Maakuntien kannalta on myös olennaista jatkaa suuntausta, jolla on vahvistettu TEKESin alueellista toimintaa.

Suomessa EU:n rakennerahastojen varoista ohjautuu EU:n komission selvityksen¹³ Komission kertomus Neuvostolle, Euroopan Parlamentille, Talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle "Yrittäjyyden Euroopan rakentaminen. Yhteisön toimet pk-yritysten tukemiseksi." Bryssel 01.03.2001. KOM (2001) 98 lopullinen.

mukaan pk-yritysten hankkeisiin huomattavasti pienempi määrä kuin EU-maissa keskimäärin. Suomessa on päästävä siihen, että pk-sektorin hankkeiden osuus saataisiin nousemaan yli EU-maiden keskiarvon. Lisäksi eri instrumenteista ja niiden vaikutuksista on välttämätöntä saada nykyistä parempaa tietoa, jotta järjestelmä voisi olla mahdollisimman tehokas.

Tämän vuoksi esitetään, että

- **hallinnossa käynnistetään tutkimusohjelma, jonka tarkoituksena on muodostaa kokonaiskuva eri aluekehitysinstrumenttien keskinäisestä tehokkuudesta silmälläpitäen erityisesti valmistautumista vuoden 2006 jälkeen syntyvään uuteen tilanteeseen.**

¹³ Komission kertomus Neuvostolle, Euroopan Parlamentille, Talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle "Yrittäjyyden Euroopan rakentaminen. Yhteisön toimet pk-yritysten tukemiseksi." Bryssel 01.03.2001. KOM (2001) 98 lopullinen.

- **tavoitteeksi julkisen rahoituksen kanavoinnissa asetetaan pk-sektorin osuuden nostaminen EU-maiden keskitason yläpuolelle.**
- **kansallisessa budjetissa pk-yritysten investointitukiin varataan tarpeen suuruiset määrärahat.**
- **julkisen teknologiarahoituksen edellytyksiä seurataan jatkuvasti ja pyritään TEKESin aluetoimintoja edelleen vahvistamalla siihen, että TEKESin rahoituksesta mahdollisimman suuri osa olisi käytettävissä alueilla tapahtuviin tutkimus- ja tuotekehityshankkeisiin.**

16.4 Valtion tuki alueellisessa yhteistyössä

Päävastuu aluekehityksestä ja alueellisesta yhteistyöstä on alueilla itsellään. Valtiolla on kuitenkin tärkeä rooli edellytysten luojana alueiden omalle toiminnalle sekä aktiivisena toimijana esimerkiksi oppilaitosten ja oman aluehallintonsa kautta. Yrityselämän, maakunnan liittojen, kuntien, aluehallinnon viranomaisten ja oppilaitosten yhteistyön ohella osaamiskeskukset ja aluekeskukset ovat merkittäviä alueellisen yhteistyön muotoja. Ottaen huomioon, että osaamiskeskukset ja aluekeskukset ovat valtion päätöksin synnytettyjä aluekehitysinstrumentteja, valtion on myös huolehdittava toimintaan varattavien resurssien riittävydestä.

Tämän vuoksi esitetään, että

- **hallitus seuraa osaamis- ja aluekeskusten resurssien riittävyttä ja ryhtyy tarvittaessa toimiin niiden vahvistamiseksi.**

16.5 Infrastruktuurin tasosta huolehdittava

Perusinfrastruktuuri, kuten tie- ja rautatieverkosto sekä lentoliikenneyhteydet, on pidettävä kunnossa ja valtion on osallistuttava tietoliikenneyhteyksien luomiseen aktiivisesti. Energiahuollon varmuudesta on pidettävä huolta, sillä se on jokaisen yrityksen toiminnalle välttämätöntä. Asiantuntijoiden liikkuvuutta on edistettävä ja kuljetustukijärjestelmästä on pidettävä kiinni.

Kuntien peruspalveluiden ylläpitäminen edellyttää palvelurakenteiden strategista uudistamista yhteistyössä muiden kuntien ja alueen yritysten kanssa. Kuntaliitosten tarjoamiin mahdollisuuksiin on suhtauduttava avoimesti. Yhteisöveron tuoton jakoperusteita on samalla uudistettava joustavammiksi. Myös peruskunnissa on jatkettava elinkeinopoliittista yhteistyötä muun muassa laatimalla tai päivittämällä elinkeinopoliittisia ohjelmia.

Tämän vuoksi esitetään, että

- **perusinfrastruktuurin toimivuudesta pidetään huolta muun muassa varmistamalla toimivien tietoliikenneyhteyksien saaminen koko maahan. Tämä edellyttää toimenpideohjelmia, jossa sitoudutaan selkeisiin aikatauluihin.**

- **kuljetustukea koskevat säännökset uudistetaan siten, että korvattavat kustannukset määräytyvät samalla tavoin kuin Ruotsissa eli myös ostorahdit tulevat tuen piiriin ja järjestelmä säädetään olemaan voimassa pitempään kuin yhden tai kahden vuoden jaksoissa.**
- **kunnallisten peruspalveluiden tarjonta turvataan muun muassa kuntien ja yritysten yhteistyötä tehostamalla.**
- **mahdollistetaan yhteisöveron tuoton seutukunnittainen jakaminen.**
- **luodaan strategiamalleja kunnille peruspalveluiden kehittämiseksi ja yksityisen palvelutuotannon mahdollisuuksien hyödyntämiseksi.**

17 Pienet ja keskisuuret yritykset ja kestävä kehitys

Yritystoiminta on vuosikymmenien ajan sopeutunut entistä vaativimpiin ympäristönsuojelun tavoitteisiin vähentämällä päästöjä, lisäämällä kierrätystä ja rajoittamalla maankäytön vaikutuksia ympäristöön. Ympäristövaikutusten tarkastelussa on alettu ottaa huomioon hyödykkeiden koko elinkaari. Kehityksen kuluessa ympäristönäkökohdista on tullut myös kilpailutekijä: kuluttajien ympäristöodotuksiin vastaavat yritykset ovat saaneet vastinetta sijoituksilleen ympäristönsuojeluun. Yritysten omatoiminen ja vapaaehtoinen ympäristöpolitiikka on mennyt useissa asioissa määräysten ja säädösten edelle.

Taloudellisesti kestävää yritystoimintaa ei voida nyt eikä tulevaisuudessa rakentaa muuten kuin ympäristön kannalta kestäville periaatteille. Yrittäjillä on myös valmius hyväksyä yhteiskunnan toimet ympäristön suojelemiseksi. Kuitenkin myös ympäristöasioissa säätelyltä, verotukselta ja muulta julkisen vallan ohjailulta on edellytettävä tarkoituksenmukaisuutta ja perusteluita. Mikäli suojele rajoittaa vakavasti luonnonvarojen käyttöä, on se voitava osoittaa luonnon monimuotoisuuden kannalta välttämättömäksi. Päästöjen rajoittamisessa, jätteiden käsittelymääräyksissä ja kierrätysvelvoitteiden asettamisessa on huomioitava toimenpiteiden tarpeellisuuden ohella niiden aiheuttamat taloudelliset ja sosiaaliset kustannukset. Kustannus- ja hyötyarvioissa on erityisesti huomioitava aluetaloudelliset näkökohdat ja vältettävä säätelyä, joka vakavasti haittaa asumista ja yrittämistä alueilla, joiden elinkeinot perustuvat luonnonvarojen välittömään hyödyntämiseen.

Suurten ja pk-yritysten erilaisuuden huomioiminen ympäristöasioissa on tärkeää. Suurilla yrityksillä on paitsi enemmän taloudellisia voimavaroja ympäristönsuojeluun myös mahdollisuus saada mittavienkin ympäristöinvestointien kustannukset takaisin omien ympäristöviestinnällä tuettujen tuotemerkkiensä arvon nousulla. Pienten ja keskisuurten yritysten kannustaminen ehdottomia vähimmäistasoja vaativampiin ympäristönsuojelutoimiin tulee tapahtua taloudellisia kannusteita ja markkinoiden toimintaa hyväksikäyttäen. Näistä syistä edellytetään, että

- **säätelyä ja taloudellista ohjailua ympäristön suojelemiseksi on kehitettävä taloudelliset ja sosiaaliset näkökohdat huomioon ottaen: ympäristön ja luonnonvarojen käytön rajoituksista päätettäessä ne on voitava osoittaa tarpeellisiksi.**
- **taloudellisia, markkinoiden toimintaan ja vapaaehtoisuuteen perustuvia toimia on pidettävä ensisijaisina velvoitteita asetettaessa on otettava huomioon yritysten taloudellinen kantokyky.**

18 Harmaan talouden torjunta

Epäterve kilpailu on yrittäjien mielestä yksi pahimpia yrityksen kehittämisen esteitä.¹⁴ Harmaa talous on eräs merkittävä epäterveen kilpailun syy. Hyvin toimivat markkinat edellyttävät, että markkinoilla toimitaan yhtenäisin, lainmukaisin pelisäännöin. Lakien noudattaminen on luonnollisesti tärkeää myös sinänsä. Siksi yrittäjät tuomitsevat jyrkästi harmaan talouden eli sellaisen epäterveen kilpailun, joka perustuu yhteiskunnallisten velvoitteiden suorittamatta jättämiseen.

Harmaan talouden keskeinen syy on kireä verotuksemme ylipäänsä ja aivan erityisesti ankara työn verotus. Harmaan talouden torjumiseksi onkin ensisijaisesti pyrittävä muuttamaan niitä rakenteita, jotka johtavat lainvastaiseen käyttäytymiseen. Siksi muun muassa veroasteen alentaminen on tärkeä keino vähentää myös harmaata taloutta. Samaan suuntaan vaikuttaisi myös työnantajabyrokratian yksinkertaistaminen.

Harmaaseen talouteen johtavien järjestelmien muuttamisen lisäksi on tärkeää pyrkiä estämään voimassa olevan lainsäädännön vastaista harmaan talouden toimintaa. Viranomaistoimet tulee kohdistaa niin, että ne kohdentuvat oikein eivätkä haittaa tavansa omaista lakien ja muiden säädösten noudattamiseen perustuvaa yritystoimintaa. Yleensä hallinnon suorittamat harmaan talouden vastaiset toimet ovatkin kohdentuneet oikein. Harmaan talouden torjumiseksi yhteistyö viranomaisten ja etujärjestöjen kanssa on tärkeää.

Näistä syistä kiinnitetään huomiota siihen, että

- **harmaan talouden torjumiseksi on tehokkainta vaikuttaa niihin rakenteisiin, jotka johtavat harmaaseen talouteen. Tämä rakenteellinen ongelma on muun muassa korkea verotuksen taso koskien aivan erityisesti työn verotusta.**
- **nykyisen yhteiskuntarakenteen puitteissa on jatkettava harmaan talouden vastaisia toimia huolehtien siitä, että toimenpiteet kohdennetaan ja mitoitetaan jatkossakin oikein kansalaisten oikeusturva ja vastuunsa hoitavien yritysten enemmistön tarpeet huomioiden.**

¹⁴ Pk-yritysbarometri kevät 2002

Yrittäjyysohjelman painopisteet

Päätöksessään käsillä olevan ohjelman sisällöstä Suomen Yrittäjien hallitus nosti seitsemän asiaa/asiakokonaisuutta yrittämisen edistämisen painopisteiksi. Nämä painopisteet ovat:

1. **Yrittäjyysasenteet**

- Yrittäjyyskasvatus otetaan osaksi opetusta kaikissa oppilaitoksissa ja kaikilla koulutuksen tasoilla. Tätä kautta yrittäjyys ja siihen liittyvien perusasioiden tunteminen nousisi yhdeksi kansalaistaidoksi. (ks. jakso 3.)
- Yrittäjyyden huomioimista lainvalmistelussa ja päätöksenteossa oleellisesti vahvistetaan siten, että yrittäjyys otetaan huomioon lainvalmistelijoiden koulutuksessa. (ks. jakso 3.)

2. **Verotus**

- Kokonaisveroaste alennettava EU:n keskitason alapuolelle seuraavan hallituskauden aikana. (ks. jakso 7.1)
- Työn sivukuluja alennettava selvästi. (ks. jakso 7.1)
 - Jakamalla työeläkevakuutusmaksun maksuvastuu työnantajan ja työntekijän kanssa puoliksi, jolloin kummankin osapuolen maksuvastuu olisi tämän päivän maksutason mukaan noin 11 prosenttia palkasta.
 - Poistamalla työnantajan sotu-maksu asteittain seuraavan vaalikauden aikana painottuen vielä yhden alennuksen osalta ensimmäisiin maksuluokkiin.
- Yritysverotusta muutetaan yrittäjyyden osalta kannustavampaan suuntaan toteuttamatta osittaistakaan osinkojen kahdenkertaiseen verotukseen siirtymistä ainakaan pienten yritysten osalta. (ks. jakso 7.1)

3. **Pienyrityksille eriytetyt säännökset (pienyrittäjälaillisuus)** (ks. jakso 6.)

4. Työelämän kysymykset

Työvoiman saatavuus

- Laaja toimenpiteiden kokonaisuus, jolla aikaistetaan nuorten työmarkkinoille tuloa, parannetaan koulutustarjonnan ja pienyritysten tarpeiden välistä yhteyttä mm. oppisopimuskoulutuksena ja pidetään hyvä työnantaja -hankkeen muodossa esillä pienyritystä kilpailukykyisenä työpaikkana. (ks. jakso 10.1)

Tulopolitiikka ja työelämän sääntely

- Siirretään päätöksentekoa työehtosopimustasolta yritystasolle. (ks. jakso 10. 2)
- Myös työnantajaliittoihin kuulumattomille yrityksille ja niiden työntekijöille tulee antaa samat yrityskohtaisen sopimisen mahdollisuudet kuin työnantajaliittoihin kuuluvilla yrityksillä on. (ks. jakso 10.2)

5. Julkisten palveluiden rakennemuutos ja asiakkaiden valinnanmahdollisuuksien lisääminen (ks. jakso 11)

6. Sukupolven/omistajanvaihdosten edistäminen

(ks. jakso 15.)

7. Yrittäjyyden asema valmistelussa ja päätöksenteossa

- SY:lle edustus työmarkkinakeskusjärjestöjen neuvottelupöytään. (ks. jakso 3.).
- Perustetaan työ- ja elinkeinoministeriö siten, että kauppa- ja teollisuusministeriöön yhdistetään elinkeinopolitiikan kannalta tärkeimmät osat työ-, sisäasiain-, opetus- sekä maa- ja metsätalousministeriöstä. (ks. jakso 3.).
- Nykyisen ministeriöjaon puitteissa annetaan kauppa- ja teollisuusministeriölle tehtäväksi seurata ja vaikuttaa yrittäjyyden kannalta merkityksellisiin hankkeisiin myös muiden ministeriöiden toimialalla. Kauppa- ja teollisuusministerin nimike muutetaan yrittäjäministeriksi. (ks. jakso 3.).

Suomen Yrittäjät

Kaisaniemenkatu 13 A • PL 999, 00101 Helsinki
p. (09) 229 221, f. (09) 229 229 99
toimisto@suomen.yrittajat.fi • www.yrittajat.fi